

მეფემსი

1887
№ 20

მე ვარ მწვემსი კეთილი: მწვემსმან კეთილმან სული თუკი დაჰსდვის ცხოვართვის. (იოან. 10—11).

გომე ცხოვარი ჩემი წარწმედელი, ესრეთ იგოს სისხარულ ცათა შინა, ერთსათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვდით ჩემდა ყველნი მამურდნი და ტვირთამიქმნი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 20

1883-1891

15—30 ოქტომბერს.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :

12 თთვი	5 მან.	12 თთვი	6 მან.
6 —	8 —	6 —	4 —

„მწვემსი“ რუსული გამოცემით

ფულისა და წერილების გავაგება შეიძლება ამ ადრესით: *№ Kouriam, Вх редакцію „Микемси“ и „Пастыр.“*

ყველა სტატიები და კორესპონდენციები რომელიც იქნება დასაბუთებულად გამოგზავნილი გრცელად და გასაგებად უნდა იყენებ ავტორთაგან ხელმოწერილი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მაისი ხარჯით უანგე დაებრუნოს სტატიები მიიღებინ რუსულს ენაზე დაწერილიც და თარგმნით დაიბეჭდებინ.

დ. საჩხერის ორ-კლასიანი სამრევლო სკოლის კურთხევა

საჩხერის საბლაღოჩინო მასწავლებლის სამღვდლოთა და საეკლესიო მსახურთა 1888 წელში განიზრახეს დ. საჩხერეში სამრევლო სკოლის დაარსება— მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოცობის იმერეთის გენერალის გარბილის ნაყოფიერი მოღვაწეობის სახსოვრად. სამღვდლოცობა, მათხედვად თავის სიღარიბისა, შეუდგა თავის სურვილის განხორციელებას. პირველად მთელი ამ საბლაღოჩინო მასწავლებლის სამღვდლოცობა შეიკრიბა ერთად და დასდგა განაჩენი.

ნი. ამ განაჩენის ძლიერ თითოეულმა მღვდელმა 1886 წლისათვის სახელმწიფო ხაზინიდან დანიშნულის ჯამაგირისაგან შესწირა სკოლის სასარგებლოდ 29 მ. და 80 კ.; ხალხი თითოეულმა მედავითნემ— ექვს-ექვსი მ. და 27 კ. ამასთანავე სამღვდლოცობამ სთხოვა ბლად. დეკანოზს მ. იოანე აბაშიძეს, რომ მას ამ ფულეობით აღეშენება მოამალო სკოლისათვის შენობა საბლაღოჩინო მასწავლებლის შუა ადგილს. ამ საქმეში დასახმარებლად სამღვდლოცობამ დაუნიშნა დევ. აბაშიძეს მისი თანაშემწე მღვ. ანასტოლ ტყემალაძე და მღვდ. ალექსი ჯაფარიძე. სამღვდლოცობის ესრეთი დღეგნილობა წარედგინა დასამატოცებ-

საქართველოს
საბჭოთაო
საქართველოს

მ ვ შ ე მ ს ი

ო შ ი ც ი ა ლ შ რ ი ნ ა წ ი ლ ი .

მ ი რ ი .

უქაზა მისი იმპერატორამითი უდიდებულმოსოზისა, სრულნიდ რუსეთის თვითგაპრობელისა, უწმიდესის და უმართებელესის სინოდისაგან,

საქართველო იმერეთის სინოდალნი კანტორისაღი.

მისი იმპერატორამითი უდიდებულმოსოზის უქაზისამებრ უწმიდესმა და უმართებელესმა სინოდმა მოიხმინა: ჩაპორტი სმოლენსკის ყოვლად სამღვდელმოსი, 8 აპრილიდგან ამა წლისა № 3712, რომელიცა, უწმიდესი სინოდის ცირკულარული უქაზის აღსასრულებლად, 19 ივნისიდან 1890 № 12, გენოზებეს, რომ კატეხიზური საუბრები 1890 წელსი გამოართული იყო სმოლენსკის ეპარქიის 227 ეკლესიაში. გმოკლდეს შემდეგ ბრძანეს: 1886 წ. უწმიდესმა სინოდმა, ყაზანში ყოვლად სამღვდელმოსთა კრების დადგენილობისა გამო, ცირკულარული უქაზით, 28 მარტიდან № 4, ვლად დაუდგინა სამღვდლოებას, რათა კერა და უქმე ღღებში ყველგან წეგრულეზით მწუხრი, ტიბიკონისა მებრ, რაც შეიძლება დიდებულად და ღრი ზარის რეით, ხოლო მწუხრის გათავების შემდეგ, სამრევლოთა საქორების მიხედვით, წარმოეთქვათ ქადაგება, ესაუბრათ მლოცველეთან სარწმუნოებაზე და ზნეობაზე, გითხათ მათთვის წმიდათა ცხოვრების აღწერილობა, ანუ შექრულეზით პარაკლისები დაუჯდომელით, ხოლო 1890 წელსი, დაინახეთ რა სასარგებლოდ თითოეულს სამრევლოში საუბრების დაჩრება, ცირკულარული უქაზებით 19 ივნისიდან № 12, ამ საუბრების წარმოება ვლად დადგინა ყველა დეკანოზებს და მღვდლებს, მათან მიეცათ მთ ნება. ამ შრომის შესამუშუტებლად, მოუწოდონ საუბრებში მონაწილეობის მხსალებად თავის ადგილობითი მთავარ-ღიაკენებს და მედაეთნეთა, მთი მოსხადების და მუყათობის მიხედვით, და თავისი საკუთარი ზედამხედველობით, იმ პირობით კი, რომ საუბრები წარ-

მოთქმულ ყოფილიყო ყოველს დროს, განსაკუთრებით კერა და უქმე ღღებში. თუ რამდენად სრულდებოდა აღნიშნულნი სინოდის განკარგულებანი ეპარქიებში, ამის შესახებ უწმიდეს სინოდს ღღემდის არა აქეს ნამდვილი ცნობანი ეპარქიებიდან, ვარდა სმოლენსკის ეპარქიისა. ეპარქიების ანგარიშებში, რომლებშიდაც ვრცლად და გარკვევით უნდა იყოს მოხსენებული სინოდის ყველა განკარგულებათა აღსრულება, ან სრულებით არ არის მოხსენებული ხსენებული უქაზების სისრულეში მოყვანა, ანუ არის მოხსენებული, მაგრამ გამოურკვეველად: ზოგიერთ ანგარიშებში მოყვანილია, რომ მწუხრი, ღეთის მსახურების გარეშე საუბრები და კატეხიზური სწავლება სწარმოებს მარტო ზოგიერთ ეკლესიებში, და აქვე ჩამოთვლილია თვით ეკლესიებიც, სხვაებში კი სრულებით არასფერი ცნობა არ მოიპოვება ამაების შესახებ, ხოლო ზოგიერთებში მარტო სიტყვით არის ნათქვამი, რომ მწუხრი და ღეთის მსახურების გარეშე საუბრები სწარმოებდა ყველა ეკლესიებშია. მივიღებთ რა სახეში, რომ ღეთის-მსახურების გარეშე საუბრები შემოღებულია, რათა სარწმუნოების და ზნეობითის მხრით განათლებულ იქმნენ სამწყაონი, ხოლო დიდებულად მწუხრის შესრულება კერა და უქმე ღღებში იმ მიზნით, რომ სამრევლონი დაიცვან სხვადასხვა გართობისაგან, რომელნიც წინააღმდეგნი არიან ღღესასწაულ ღღებისა, უწმიდესი სინოდი განაწესებს: მიეწეროს ეპარქიის მღვდელთ-მთავარებს წარმოადგინონ ნამდვილი და გარკვევითი ცნობები: ყველა ეკლესიებში სრულდება თუ არა სინოდის ყველა ცირკულარული უქაზები, რომელნიც შეეხებიათ დიდებულად მწუხრის შესრულებას, ღეთის მსახურების გარეშე საუბრებს, და სადაც ესეთი მოთხაენი-

ლება არ სრულდება, უნდა განმარტონ, თუ რა დაბრკოლება ხდება წინ სინოდის აღნიშნულ განკარგულებათა აღსრულებას; რის შესახებ, აღსასრულებლად, გაიგზავნოს კუთვნილებისამებრ, დაბეჭდილი ცირკულიარული უქაზები. იენისის 25 დღესა, 1891 წელსა.

ნამდვილი უქაზზე ხელი უწერიათ:

ობერ-სეკრეტარს ა. გავნილაკს
სეკრეტარს რუმინსკის.

უქაზა მინი იკავარბორავითი უდიდებულსოგისა, რუსეთის თვით მპარლამენტისა, უქმადესა და უძარ. თებულსა სინოდისგან,

საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტარის სახელზე 23 სექტემბრიდან 1891 წ., № 12.

მასა იმპერატორებთა უდადეგუფესობის უქანისამებრ უწმიდესმა და უმართებელესმა სინოდმა მოისმინა: უქმ. სინოდის კანცლარიისაგან გადაცემული მოწერილობა ფინანსის მინისტრისა, 19 ამა თთვიდან № 7607 / 1467, რომლითაც მინისტრი, უწმიდესი სინოდის ობერ-პროკურორის შუამდგომლობისა გამო, ამა სექტემბრის 5-დან № 320, რათა უფლება მიეცეს მოუსაყვლოდობით დაზარალებულ ადგილებში უფასოდ წაიღონ რკინის გზებით პური, ფქვილი, სუხარი და საზოგადოდ ყოველგვარი შეწირულება, რომელიც გროვდება ევარკიებში უწმიდესი სინოდის დადგენილობის ძალით, 21 წარსული აგვისტოდან № 2134, დაარსებულ სავარკიო კომიტეტებში, აღნობებს უწმიდეს სინოდს, რომ ის თანაუგრძობს უფალი სინოდის ობერ-პროკურორის აზრს, რათა გაუადვილდეს ხსენებულ კომიტეტებს შეწირულებათა მიწოდება დანიშნულებისამებრ, და ამიტომ მან აღნობა ეს რკინის გზების საზოგადოებათ, და რადგან რუსეთის ყველა რკინის გზებმა ეს წინადადება თანაგრძობით მიიღეს და განაცხადეს თანხმობა უფასოდ წაიღონ მოუსაყვლოდობით დაზარალებულ ქვეყნებში ევარკიულური კომიტეტებისაგან

გაგზავნილი ყოველგვარი შეწირულება იმპერატორებთა კი, რომ სტანციებზე, საიდგანაც იგზავნება შეწირულება, წარდგენილ იქნეს კომიტეტების ჯეროვანი მოწმობანი, ამისთვის ის, უ. მინისტრი, ნებას რთავს, რათა შემოდებულ იქნეს ხსენებულ შეწირულებათა უფასოდ წაღება, რაც გამაცხადებულთა რუსეთის რკინის გზების ტარიფის კრებულის № 265-ში 21 ამა სექტემბრიდან. გეანობებს რა ამას, დაწესებული მოწმობის ფორმის წარმოგზავნით, ფინანსთა მინისტრი სძენს, რომ რამდენიმე რკინის გზებით შეწირულებათა გაგზავნის დროს კუბანების რიცხვი მოწმობასთან უნდა ეთანასწორებოდეს თითოეული გზების რაოდენობას, რომლებზედაც გადატანილ უნდა იქნეს შეწირულება, ბრძანეს; ფინანსის მინისტრის პასუხი შინაარსი რკინის გზებით მოუსაყვლოდობით დაზარალებულ ადგილებში პურის ფქვილის, სუხრისა და საზოგადოდ ყოველგვარ შეწირულებათა უფასოდ გადატანის შესახებ, რომელიც იკრიბება უწმიდესი სინოდის დადგენილობის ძალით, წარსულს 21 აგვისტოდან, № 2139, დაარსებულ სავარკიო კომიტეტებში, იმ პირობით, რომ სტანციებზე, საიდგანაც იგზავნება შეწირულება, წარდგენილ იქნეს ჯეროვანი მოწმობები კომიტეტებისა. ეცნობოს ევარკიის მღვდელთ-მთავრებს, ევარკიის კომიტეტებისათვის საპირა შემთხვევაში სასელმძღვანელოდ, დაბეჭდილი ცირკულიარული უქაზებით, რომლებშაც ნაჩვენები იქმნეს დაბეჭდილი ფორმები მოწმობისა, რომელიც დადგენილია უფასოდ წასაღები ნიეთებისათვის.

ეს უქაზები აბეჭდებიან საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტარის განკარგულებათა საგნობულად სამდგვლოებისა.

მწყემსი

№ 20
1888

„მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თუ-სა დაჰსადვის ცხოვრათათვის. (იოან. 10—11).
 ვმოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული, ესრეთ იოს სიხარულ ცათა შინა; ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—14).
 მოვედით ჩემად ყოველნი მშურადნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განტვირთნეთქვენ. (მათ. 11—28).“

№ 20 1883-1891 15-30 ოქტომბერს.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :

ს მ მ წ ე მ ს ი ა	ს მ მ წ ე მ ს ი ა რ უ ს ე ლ ი გ ა მ ო ც მ ი თ
12 თითით 5 მან.	12 თითით 6 მან.
6 3	6 4

ფულისა და წერილების გავზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
 ა ღ კ ი რ ი ს ი , ბ ა რ ე დ ა კ ი ი ო „ მ ი მ ე მ ს ი “ ო „ შ ა მ ს ტ რ ა “ .

ველა სტატეგია და კორესპონდენციები, რომელიც იქნება დასაბუთებული გამოგზავნილი გრცობად და ტანგე-ზად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელმოწერილი.
 სტატეგია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავ-ლიანში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯთა უკანვე დაუბრუნდეს სტატეგიაში მიღებული რესეპტის ნაბეჭად დაუბრუნდეს და ოარგზის დაიბეჭდება.

დ. საჩხერის ორკლასიანი სამკრედილო სკოლის ქუარტხევა

საჩხერის საბლალოჩინო მასწავლებლის სამღვდელთა და საეკლესიო მსახურთა 1888 წელში განიზრა-ხეს დ. საჩხერეში სამკრედილო სკოლის დაარსება— მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესობის იმერეთის ტინსკოპოსის გამბრიელის ნაყოფიერი მოღვაწეობის სახსოვრად. სამღვდლოება, მკუხედავად თავის სი-ღარიბისა, შეუღდა თავის სურვილის განხორციელებას. პირველად მთელი ამ საბლალოჩინო მასწავლებლის სამღვდლოება შეიკრიბა ერთად და დასდგა განაჩე-

ნი. ამ განაჩენის ძალით თითოეულმა მღვდელმა 1886 წლისათვის სახელმწიფო ხაზინიდან დანიშნუ-ლის ჯავაგირისაგან შესწირა სკოლის სასარგებლოდ 29 მ. და 80 კ.; ხოლო თითოეულმა მღვდელთაგან— ექვს-ექვსი მ. და 27 კ. ამასთანავე სამღვდლოებამ სთხოვა ბლალ. დეკანოზს მ. იოანე აბაშიძეს, რომ მას ამ ფულებით დაეშენებოდა მოკვალი სკოლისათვის შენობა საბლალოჩინო მასწავლებლის ადგილს ამ საქმეში დასახმარებლად სამღვდლოებამ დაუნიშნა დეკ. აბაშიძეს მისი თანაშემწე მღვ. ანესლომ ტყე-მალაძე და მღვდ. ალექსი ჯაფარიძე. სამღვდლოე-ბის ესრეთ დღევნილობა წარედგინა დასამტკიცებ-

ს მ მ წ ე მ ს ი ა

გაიხსენი

ლად იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს. მათმა ყოვლად უსამღველოესობამ დააქტიცესამღვდელოების დადგენილობა. ბლაღოჩინი დეკანოზი აბაშიძე შეუდგა სამღვდელოების დადგენილობის სისრულეში მოყვანას. მაგრამ საქმე შეაჩერა სკოლისათვის საშუალო ადგილის გამოანახებამ და მასთან არც დანიშნული ფულები იყო საკმაო სკოლის შენობისათვის, ამისათვის წარსულს 1890 წელში ხსენებული მზრის სამღვდელოება ხელახლად შეიკრიბა და ახალის განაჩენით თითოეულმა მღვდელმა გამოიღო 15 მ., ხოლო თითოეულმა მღვდელმა სამსამი მ.. ამგვარად თითოეულს მიეღვლეს ხელა გარდასახლად 44 მანეთი და 80 კ., ხოლო მღვდელთნეს ცხრა-ცხრა მანეთი და 24 კ. ამასთანავე სასულიერო წოდების ყოველმა პირმა მიიღო მონაწილეობა ამ კეთილს საქმეში და კომლზე ათი მანეთი გაიწერა. ამ საქმეშივე მონაწილეობა მიიღეს სვერის საბლაღოჩინოდამ: ბლად. მღვ. იოსებ წერეთელმა და მღვ. სპირიდონ აბულაძემ, პარმენ წერეთელმა, იოსებ ჩიანაძემ და დავით კაპანაძემ, რომელთაც თანაწარა სახეების საბლაღოჩინო მზრის მღვდლებისა მათთაც გამოიღეს ფულები ამ სკოლისათვის. წარსულის 1890 წელში წემომსხენებულ სამღვდელოთა და მღვდელთნეთა სახელწინდ მოპოებულ იქნა და. სახერგში 1 ქვეყა ადგილი სკოლის შენობისათვის. ამ ადგილზე ააშენეს სკოლისათვის ქვიტორის შენობა, რომელიც შეიცავს ოთხს სრულს ოთახს, შენობაზე და სკოლისათვის საჭირო საგნებზე დაიხარჯა 2400 მანათამდე.

როცა სკოლის შენობა შესაფერად იქნა მოწყობილი, ბლად. დეკ. იოანნე აბაშიძემ რაპორტით მოახსენა მათს ყოვლად უსამღველოესობას იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს სკოლის შენობის სისრულეში მოყვანა და მასთან სობოვა მათს მეფუფებას დანიშნა მასწავლებლებისა, მობრძანება, კურთხევა და გახსნა სკოლისა. მათმა მეფუფებამ სკოლის კურთხევა და ოფიციალურად გახსნა მიანდო ჯგერჯის მონასტრის არქიმანდრიტს სიმეონს და ბლად. დეკ. იოანნე აბაშიძეს და მასთან ინება დანიშნა ორის მასწავლებლისა. მათის ყოვლად უსამღველოესობის განკარგულების შემდეგ, ადგილობრივმა ბლაღოჩინმა დეკ. აბაშიძემ დანიშნა სკოლის კურთხევა I ოქტომბერს. ამ რიტებისათვის მოწყვეულ იქნენ სამღვდელო

ლო და საეკლესიო მსახურნი საჩხერის საბლაღოჩინოისა და სხვა მრავალი საერო პირი. I ოქტომბერს ყველა მოწყვეულნი პირნი შეიკრიბნენ წირებაზედ და. საჩხერეს, თ. ალექსანდრე წერეთლის სასახლის ეკლესიაში. აქვე მოვიდნენ ახლად გასახსნელ სკოლაში მასაღები ყაწველები რიტები 140 მღვ თაყანთი მასწავლებლებითურთ.

შემდგომ წირვის შესრულებასა, იწყეს ზარების რეკა ყველა მახლობელს ეკლესიებზედ და ამას თან მოჰყვა ზარბაზნის გრიალი. ეკლესიიდან საზოგადოებას წინ მიუძღოდნენ ბაირახეათ. ბაირახეების უკან მიდიოდნენ რიგზედ დაწყობილი მოსწავლე ყაწველები თაყანთი მასწავლებლებით, მათ შემდგომ შემოსილენ საზღვდლოდ დასნი 20 მღვ მ. არქიმანდრიტის სიმეონის წინამძღოლობით, სამღვდელოების შემდეგ მიდიოდა მრავალი საზოგადოება. როდესაც პროცესია მივიდა სასწავლებლას გზაშიდ, მეორედ მოისმა ზარბაზნის გრიალი. სკოლას შენობაში გარდახლდ იქნა პარაკლისი, რომლის შესრულების შემდეგ მ. არქიმანდრიტმა სიმეონმა განუკარტა საზოგადოებას დიდი მნიშვნელობა ამ ახლად გახსნის სასწავლეულისა და მათან დიდი მადლობა შესწირა მ. დეკანოზს იოანნე აბაშიძეს და სამღვდელოებას ამისთანა ყუთოდ მოქვეყნისათვის და დარიცხება მისკა მასწავლებლებს და მასწავლე ყრმთა.

შემდეგ მ. დეკანოზმა იოანნე აბაშიძემ გულთაღი მადლობა შესწირა იმ თანამაძმე სამღვდელოებას, რომელთა შემწყობით მან დაამთავრა ამისთანა ძნელად სტეფირიველი საქმე და აკრთევედალთქვა სამღვდელოებას თაყანის მხრით განუწყვეტელი ზრუნევა ამ სასწავლებლის შესახებ.

შემდეგ ბლად. მღვ. იოსებ წერეთელმა მიმართა სამღვდელოებას სიტყვით, რომელშიდაც გრცლად მოიხსენა სამღვდელოების მოღვაწეობა სწავლავანათლების საქმეში ქრისტიანობის პირველს დროიდამე. აი ეს სიტყვა:

მამანო და მმანო!

საქართველოს სამღვდელოება ძველად და ჩვენ დროშიდაც დიდს თანაგრძნობას უწყვედა და უწყვეს სწავლა-განათლების საქმეს. უკან რომ მივიხედოთ და ჩვენ ისტორიას თვალი გადავავლოთ, ცხადად

დაწმენდებოთ, რომ ეს ასეა. ძველად სასულიერო სემინარიები და თითქმის ყველა პირველ დაწესებულებათ სსწავლებლები სამღვდლოებას მოხუცებით იხსნებოდა და ინახებოდა, ჩვენი ძველი სამღვდლოება არა თუ საქართველოში, არამედ სხვა შორეულ ქვეყნებშიდაც მიიღოდა და იქიდანამჟღერდა თავის სამშობლოს განათლების შუქს.

1804 წლიდან ძირეულად შეიცვალა საქართველოს ბედი. ჩვენი ქვეყანა შეუერთდა დიდრუსეთს და ჩვენი ეკლესია რუსეთის ეკლესიას. უწმიდესმა სინოდმა დაარსა თბილისში სამღვდლო სემინარია და სხვა კუთხეებში სამღვდლო ოთხკლასიანი სსწავლებლები, რომელთაც საეკლესიო ხაზინა ინახავდა, ამ დროიდან გაიარა 20, 40 წელმა, რომ ჩვენს სამღვდლოებას მინც-დამინც აღარაფერშიდ უჩენია თავი, მაგრამ 1864—1870 წლებში, როდესაც მთელი იმპერიაში შეიცვალა სასულიერო სასწავლებლების წყობილება და მართებლობამ მათზედ ზრუნვა თითო სამღვდლოებას მოახდია თავს, მაშინვე თავი იჩინა ჩვენმა სამღვდლოებამ. რაშია იკითხებო? აი რაში: ერთად ერთი ჩვენი სემინარია და ექვსი სასულიერო სასწავლებელი თითქმის რომ სამღვდლოების ხარჯით ინახება, თითოეული აქ მყოფი მღვდელი იხდის სასწავლებლის შესანახავად 30—50 მანეთს ყოველს წლობით. აქ ისიც უნდა მოვიხსენოთ, რომ დასავლეთის საქართველოს სამღვდლოებამ 1870 წლებში 33000 მანეთი გადასდეს, თუ მას ნება მიეცემოდა ქუთაისში სასულიერო სემინარიის დაარსებისა; ყოველივე ეს ცხადად ამტკიცებს, რომ სამღვდლოება არასდგის არ ზოგავს სწავლა-განათლებისათვის.

ებლა მიუბრუნდეთ ჩვენ მიერ თქვენ წინაშე კურთხეულ სასწავლებელს. ვინ ითავა ეს დიდ საქმე ამ ჩვენს მიერ აღნიშნულ კუთხეში, სადაც ტყატი მიღის სწავლა-განათლების საქმე? 30—35 ლარიზმა საფულის მღვდელმა და მათზედ უფრო უღარიბესმა მღვდელთებმა. ამ ექვსის წლის წინააქ აღიარა ორკლასიანი ნორმალური სასწავლებლის გახსნის თარობაზედ კითხვა, მაგრამ რაც 30000 სულმა ვერ გააკეთა, ის 30 ლარიზმა მღვდელმასრულ ჰყა.

ამით ვათავებ ამ ჩემს სიტყვას და წოდებრივ სიამყიდ მიმართა ამ ლარიზი მღვდლებიდან ამის-

თანა დიდი საქმის შესრულება საჩხერეში, რომლის მსგავსი აქ ვერ არაფერი არ გაცემებულა.

ყველაზედ საყურადღებოა და სასიამოვნო ის იყო, რომ ამ შემთხვევას განუსაზღვრელი აღტაცებით მიეგებნენ საერო წოდების წარმომადგენელნიც, მაგალ. თ. ლავით როსტომის ძე წყურთელმა გრძნობით სახე სიტყვები წარმოხუტა, რომელშიდაც გამოხატა სასიკადლოო მოქმედება საჩხერის მაზრის ბლად. დევ. იოანე აბაშიძის და საზოგადოდ ამ მხრას სამღვდლოებისა და ყოველს საკეთილო საქმეშიდ უზრუნველობა საერო წოდების საუკეთესო წარმომადგენელთა. აი ეს სიტყვა:

სწავლა სინათლეა, ხოლო უსწავლეობა სისხლე.

ემე მოხუცი თქვენი მონა აღტაცებაში მოეჭყაურ დღის დღეს; გუდაე, რომ ჩვენს დაცემულ და სინელით გარემოცულ სამშობლოში აქა-იქ არსდებიან სკოლები, სადაც სწავლა-განათლება უნდა შეიძინონ ყმწილებმა. ერთი ამგვარივე სკოლა გაიხსნა დღეს ჩვენს საჩხერეშიაც სამღვდლოებისაგან ბლად. დევ. მ. იოანე აბაშიძის თაყვანობით და ამით შეუმტკირდათ ღარიბ მამებს უზომო ზარჯი თავის შეილების მომზადებისათვის. ეს ისეთი ღვაწლი დასდო ჩვენმა სამღვდლოებამ და ისეთი ტვირთი იტვირთა, რომლის ტვირთვა ვერ შესძლო მთელმა ჩვენმა საჩხერის ახლო მხლო თავდა-აზნაურობამ მთავარობის შემწეობითაც, რომელმაც ამ საქმისათვის დანიშნა ყოველ წლობით 1200 მან. ხსენებულს თავდა-აზნაურობას სკოლისათვის ადგილის შექმნა და შენობის აშენებაც საძნელი და უზრუნველ. სამღვდლოებამ კი ისეთი ბოჯო წარსდგა, რომ არა თუ მნახველს, არამედ გამგონსაც უნებურად თავს ახრეინებს და მკლანდეს საქართველოს მატარესას აგონებს იმ ძველ დროს, როდესაც სამღვდლოებამ უმაღლეს ხარისხამდე განაპოკიცა საქართველოში ქრისტეს სარწმუნოება, სწავლა და ხელოვნება. წარსულ საუკუნეში ბრწყინავდა თელავის სემინარია, სადაც სწავლობდნენ ღვთისმეტყველებას, რიტორიკას და ფილოსოფიას. სამღვდლოებამ მიიყვანა ჩვენი სამშობლო ოკროს საუკუნემდე. სამღვდლოებამ დაიცვა საქართველო თათრების ურდოების წარყენისაგან, სამღვდლოებამ იმ ზომადვე მიიყვანა ერთი

საქართველოს
საბჭოთაო
საქართველოს

მუჟის ოტენა ქვეყანა, რომ იგი გვირდს ამოუყენა ძრიელი ქვეყნების მპყრობელი რომს და განათლებულ ეიზანტის სწავლით და ხელოვნებით. ბატონებო, შეუერთდეთ ღღეს ამ სამღელელო უწყებებს, ჩვენც შევეწიოთ მათ შეძლებისა და გვიარად და ეისარგებლოთ მათი შრომის ნაყოფით; ვითხოვთ მთავრობისაგან, რომ ის 1200 მან., რომელიც დაენიშნა აზნაურობას სახეივში სკოლის შესანახად და რამდენიმე წლის კიდევაც უნდა იყოს შეგროვებული, მიეცეს ამ სამრევო სკოლას და ამ გვიარად გადაეცეთთ ეს სკოლა სამოთხ კლასიან სასწავლებლად და ამით მიეცეთ განათლება ჩვენ მოზარდ თაობას. ჩვენ ვალდებული ვართ უმოჩინო ღღეს მადლობა შეესწიროთ სამღელელოებას და მიუხეხს ამ სასიძაღულო საქმისა დეკ. იოანე აბაშიძეს და მის თანამეწიეთ და ევედროთ უფალს, რათა მან ნათელგვეცხ ჩვენ, ვითარცა საუფს და ზღვიხილოს თვლი, ვითარცა პავლე მოციქულსა, გამოგიყვანოს ჩვენ უმცირების სიბნელისაგან და მოგვანიჭოს ნათელი მეცნიერებისა, ევედროთ უფალს, რათა ჩვენს ძველს დედა ქალაქში სეტიცხოველის—მირიანს აღმოაშვეთს კვართის მეოხებით იქვეს ახლად დაარსებული სკოლა ესე სეტიც და ბოძეთ განათლებისა და მისგან წარმოადინდეს მირიან მეცნიერებისა კვალადე და ღღის მშობლის საფარეველით აღობინდეს და განათლდეს საფუძველი ესე სწავლისა მისდამი წილხობილის ქვეყანასა შინა.

პარაკლისის შესრულების შემდეგ საპატო პირნი მიწვეულ იქნენ საუზმეზედ, რომელიც სკოლის შერობაში იყო გამართული. პირველად დალიეს საღვებრძელო ხელმწიფე იმპერატორისა, შემდეგ ყოველ სამღელელო იმერეთის ებისკოპოსის გმბრიელისა და სხვა საპატო პირთა.

წინეთ სალილისა ქველ-მოამქმედ პირთაგან შეროწირულ იქნა სასარგებლოდ ამა საპრელო სკოლისა 300 მანეთადე.

დასწრე

სოფ. ალისშენის სამრევლო სკოლის მართებელნი

ჩვენმა მეთხველებმა უწიან, რომ აზნაურმა ბ. ნიკოლაზ ჩიკაბემ თავს საკუთარი საშუალებით ააშენეთ საართლდანი ქვეტარის სახლი სავეკლელო-სმრეკლო სკოლისთვის. შენობა არის სუთ ოთახიანი კრამიტით დახურული და მოწყობილი სკოლის შენობის შესაფერად. ორი დიდი და ვრცელი ოთახი დანიშნულია კლასისთვის, ხოლო ორი ოთახი თავის სამზარეულოთი მოწყობილია მასწავლებლის სადგომად.

რადესაც ეს შენობა მიხლად მოთავსებულ იქნა, ბ. ჩიკაბემ მოაწვია სკოლის საკურთხებლად უოკლად სამღელელო იმერეთის ეპისკოპოსი კაბრელი. უოკლად სამღელელო კაბრელი მობრძანდა სოიუელს ალისშენის, სეტიცქემურს წინა დგელობით ევეკლეისაში. წინაზე დიდი საზოგადოება იყო. წარვის შემდეგ მათა შეყვებაში წარმოსიქა სიეტეა, რომელმაც განმარტა მოკლეობა მშობელთა მთი შეილებს აღზრდის საქეში და სწავლა-განთლების მისაშენლობა. წინის შემდეგ უოკლად სამღელელო თავის კრებულთი და შეკრებილი საზოგადოებთურთ გაემკზარა სკოლის შენობაში, სადგ კარდახდილ იქნა პარაკლისი. სკოლის კურთხევის შემდეგ უოკლად სამღელელო და მრავალი დამსწრე პირნი ბ. ჩიკაბემ მიიწვია თავის სახლში სადღესე. უოკლად სამღელელომ წარბისების წინად აღთქვა ბ. ჩიკაბეს მასწავლებლების გამოკზარა და მასთან აღთქვა შემწეობა, რომ სკოლის საქე რაგინად წავადეს. მათი მეუფების განკარგულთი მეორე კვირაზე გამოკზარნილ იქმნენ ამ ახალი სკოლის მასწავლებლად ბ. იკობისძე, რომელმაც ამ ერთი წლის წინად შესრულა სწავლა თბილისის სასულიერო სემინარიაში სტუდენტის ხარისხით და მ. ზ. ბუნიძე, რომელსაც სწავლა იქს დამთავრებული ხონის სამასწავლებლო სემინარიაში.

მოკიდნენ თუ არა მასწავლებლები, მშობლებმა მოიყვანეს პატრა ემაწილები. თუქტ ბუკს ქსურდა სკოლაში თავის შვილის მიღება, მაგრამ პატრესადებ მიუხეხითა გამო ირ შეძლებულად ევეკლას სურვილის დაკმაყოფილება. მიღებულ იქნა 170 ემაწილი ორისავე სქესისა. რადან ეველა მშობლებს სურვილი არ იქმნა დაკმაყოფილებული სკოლაში გადგლის უმეგრებლობა გამო საზოგადოებაში კარდასწევითა ვრების მოხდენა და განხეიხის დადგენა, რომ თავის მხრითაც შემწეობა აღმოუხანოს სკოლას, გაადიდოს სკოლის

შენიშნა და მოიწვიონ მესამე მასწავლებელი. იმედი, რომ ხალხის ასეთი განზრახვა, სისწრულეში მოვა, რადგან ვეკლანი ცხადით ხედავს სწავლა-განათლებას საჯაროებს და სურთ თავიანთ შვილებს წერა-კითხვა მიიღონ სწავლონ. ბ. მასწავლებლებმა შეადგინეს პირობა და მასზე ხელი მოაწერეს მიღებულ უმაწვლელების მშობელთ. ამ პირობით მშობლებს ეთხოვებათ, რომ მათ შტატიონადგებ მიხეცთა გარეშე თავიანთი შვილები არ დაბრკოლონ სკოლაში სიარულზე, უუადონ თავიანთ შვილებს ვოკუდოვე სხსწავლო ნივთები და არც სკოლაში გამთიუგინონ შვილები, ვიდრემდე სამკველო სკოლებსისთვის დადგენილი პირობებმა სრულყოფით არ იქნება გავლილი. ამ პირობასვე ძალით თითოეულმა მშობელმა თავის შვილას სხსწავლებული ფული იქცის მისეთი წელიწადში სამ ნაწილად უნდა შეიტანოს სკოლაში.

მასწავლებლებიც ძალიან მუშათად ეკიდებიან თავიანთ მოვალეობას. ისინი ნახალივკის იბარებენ სკოლაში 15—16 წლის უმაწვლეებს და მათ ასწავლიან წერა-კითხვას. მასწავლებლებს აკრთოვე კსურთ, რომ გვიანში დღეებში შემოდიან ლოცვების და საღმრთო ისტორიის სწავლებას და სასწავლო მინიარსის წაგებებს კითხვა ხელხსითვის.

ამ ახალს სკოლაში ბუკრი ისეთი უმაწვლეობა, რომლებიც შორეული სოფლებიდან არიან მოუვინდნი, და რადგან ზოგჯერთი მშობლები შესაფერ ბინებს კვტ შობებენ სკოლის მახლობლად, ამიტომ განზრახვა აქსთ სკოლასთან მოიბოგონ ახდელი და მასზე აღაშენონ მოსწავლე უმაწვლეებისთვის საზოგადო საცხოურებელი ბინა.

ზოლოას არ შემოდლა არ მოავისენო ბ. ნაკვაიძის სამკავლითო და ფრთად სასაჩტებლო დეწლი. თურღ ბ. ნაკვაიძეზე ბუკრი თავადახსურებია უფრო შემდეგული ზემო იმერეთში, მაგრამ დღემდის არც ერთს მათგანს ასეთი ღაწლი არ დაუდგეს საზოგადოებისთვის. ბ. ნაკვაიძეს სკოლის შენობა დაუჭდა 6000 მანეთიმდე, გარდა სხვა მრავალი წგობილდი ხაჭუასი. გარდა ამისა ბ. ნაკვაიძემ 1889 წელში, თებერვლის თთვეში წარუდგინა ვოკლად სამღვდლო იმერეთის უმაწვლეობას კბრედს 400 მანეთი და სთხოვა; რომ ეს

ფულები მათ მეუფებას წაერცხას ახლად დაწესებულ სკოლის საკუთრებად. ვისურვებთ, რომ ბ. ნაკვაიძეს მიზამეველი ადმოუნდნენ ამ კეთილს და სასარგებლო საქმეში.

ს. ჩ—ქ.

მიხიონერული მოღვაწეობა მღვ. თალაგვიძისა და იონა მეუნარგისი ბათუმის და ართვინის სამღვლობელოებში.

«საქართველოს მასწავლებელში» იბეჭდება ანგარიში გავგისიაში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების აღზადგინებელი საზოგადოებისა, რომელშიაც კრწლად არის მოთსრობილი ამ საზოგადოების მოქმედება, შემოსავალი და გასავალი. მოგვეუეს ზოგჯერთი ადგელი ამ ანგარიშიდან:

«ვოკლად სამღვდლო გრიგორი, რომ უფრო კარგად გავცნო მას სარწმუნოებრივი მდგომარეობა ბათუმის და ართვინის მახრების გამაგმადინებულ მეკიდრთა, ცდილობდა გამოეჩინა სხვა-და-სხვა საშუალებანი, რათა ამ ოლქებში სანატრლად წასულიყო მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების გავრცელების საქმე. ამიტომ თებერვლის 20 და 21 რიცხვებში მათმა მეუფებამ ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორის თანაშემწის სხლში დანიშნა გურია-სამეგრელოსის სამისიონერო განყოფილების წევრთა კრება თავის თავსმდგომარეობით. სხვა-და-სხვა კითხვების განსილვას შემდეგ, კრებამ დაადგინა შემდეგი:

- ა) გაეგზვნოს ბათუმის და ართვინის ოლქებში ორი მღვდნი პირი, რომელთაც ადგილობით შეიტონ ის პირობანი, რომელნიც ხელს შეუწყობენ მართლ-მადიდებელი ქრისტიანობის გავრცელებას ამ ოლქებში, შემდეგ თავისი აზრი წარუდგინონ სამისიონერო განყოფილებას, თუ როგორ უნდა მოეწერს საქმე, რომ ამ ადგილებში შეეთვისდ გარტელოვან მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებმა; ამასთანვე ვლად დაუდგინოს ამ პირობ: 1) კრწელი ადგწვლეობა შეადგინონ ეველას მითთა, რომელნიც მოიბოგებიან ამ ოლქებში და განსაკუთრებითა უფრადლება შეაქციონ ამ ტამრებს, რომელთა შეკუთხა ანუ განსხვავა შეიძლება; 2) აღნიშ-

ნონ დასმხარი ადგილები, სადაც შეიძლება სამკურნალო სკოლების გახსნა; 3) გამოაკლიონ მათ, თუ რომელი ადგილს უფრო შეუძლიათ მისაიონერებს საწმენოების გაწოდება; და 4) ადგილობრივი შეისწავლონ ამ ოლქების მეკადრთა საწმენოებისთვის მდგომარეობა და ამასთანავე აღნიშნონ ის ძველი ქრისტიანული ჩვეულებანი და წესები, რომელნიც ჭეშად სრულდება გამჭიმადანებულ მეკადრთაგან ამ ადგილებში.

ბ) ვიშუამდგომლოთ კავკასიაში მართლ-მადიდებელი საწმენოების აღმადგინებელი რჩევის წინაშე, რათა 720 მანეთი მიხრეს ამ რჩევამ წესით აღნიშნული საგნისათვის კავკასიის მხრით; ეს შუამდგომლობა მიიღო რჩევამ და კიდევაც დანიშნა 720 მანეთი.

3) ნება მიეცეს უოკლად სამღვდლო გრიგორს დანიშნოს ორი ზირი ხსენებულ ოლქებში კავკასიისად.

ამ დადგინებლის ძალით 1890 წელს, იენისის და იელიის ოლქებში უოკლად სამღვდლო მინდობილობით გამოგზავნენ ხსენებულ ოლქებში ოსურეტის მახრის მღვდელი ევქიმო ტალაგამე და გურია-სამკრელოს სამისიონერო განყოფილების წევრი და სექსის მუშაობელი ახნური იონა მეუნარცია. ამ ზირების დანიშნა არა თუ საწვეთს არ დაურჩიათ ამ ადგილების გამჭიმადანებულ მეკადრთ, ზირებით ისინი დიდ ზეტებს სტუმრენ მათ, როგორც მოწოდებს ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორად ნამყოფი აწ განსვენებული გროსმანი. ერთ საზოგადოებაში იმდენად ზეტები სტეს ხსენებულ ზირთ, რომ, რადგან სეირანი ბინა ვერ უშოვებს მათ დამის განათებად, თვითონ შენატში მოუხვევენ სტუმრებს ერთ დამეს.

მღვდელმა ტალაგამემ და ბ. მეუნარციამ იქვეს მოგზაურობა ქობულეთიდან. სოფელს ზემასინოში მათ დათავალიერეს ხინოწინდის ძველი საკრებულო ტაძრის ნანგრევები. აქ მღვდელმა ტალაგამემ შეასრულა ზარალისა, რომელსედაც დაესწრო მრავალი მჭიმადანები. აქედან მისიონერნი გამოგზავნენ აჭარისკენ და შიგლი ეს მხარე დაიარეს და დათავალიერეს, რაც კი შესანიშნავი საშუალო იყო არქეოლოგიის მხრით. შიგლამღვდელ ტალაგამემ მღვდელი ტალაგამე იხდიდა სამადლობელ ზარალის, რომელსედაც ესწავროდნენ მჭიმადანები.

კავკასიაში მართლ-მადიდებელი, საწმენოების აღმადგინებელი საზოგადოების მისიონერო არქიმანდრიტი ამერსი, რომელნიც ამავე დროს არის წევრად გურია-

სამკრელოს სამისიონერო განყოფილების, უოკლად სამღვდლო გრიგორის განკრეულებით გამოგზავნა იენისხეთში და სენეთში.

მ. არქიმანდრიტს ამერსის, მღვდელს ტალაგამეს და ბ. ცონს მეუნარციას დაუვლიათ მითდამი დანიშნული ადგილები და ვრცელი ანგარიში წარუდგინათ სამისიონერო საზოგადოებისათვის.

მისიონერის მ. არქიმანდრიტის ამერსის მოხსენებაში ვრცლად აღწერილია აფხაზთა და სვანთა ზნე-ჩვეულებანი, მათი მხრე მოწმენობა და განათლებლობა. ერთი სიტყვით განკვირვდით, რომ ასე მალე როგორ გამოიკვლიეს ამ მისიონერებმა ხსენებულ ხალხთა საწმენოება, ცხოვრება, ზნე-ჩვეულებანი და ეტნოგრაფიული აღწერილობა ზეთის, ართონის, სვანეთის და აფხაზეთის მხრეებისა. მერამ, მაღლობა დემოს, ამ შემთხვევაში ხვეწს მისიონერებს ხელს უწყობს მრავალი გამო უფრო დაწვლვებით გამოკვლევა სკერო და სამღვდლო ზირთა, რომელთაც მშენიერად აქვს აღწერილი ის, რასაც სწერენ დღეს...

ქუთაისის გუბერნიის უწყებაში ხვეწნავითხეთსა ამ წიგნებისა, რომლებშიაც ვრცლად არის აღწერილი უოკლად ის, რასაც სწერენ დღეს აფხაზეთის, სვანეთის და აჭარის მეკადრთა საწმენოებაზე, ზნე-ჩვეულებანი და განათლებანი. მიატყვეთ ამ მისიონერების ურჩადლება ამ წიგნების არსებობაზე და მკრამქრისტიანობის აღმადგინებელი საზოგადოების გამოკვლისათვის, ხვეწნა აზრით, უფრო სსსამოკრებისა იქნება, ვერცხე, შეიტყოს, თუ რამოდენი ზირი მოატყვის ამ მისიონერებმა მართლ-მადიდებელ საწმენოებაზე და სადა? უფრო სსსარკებლო და სსსამოკრების იქნება უკლასთვის წავითხობთ მისიონერების ეპისტოლენი, მაწერილინი ამ მჭადგებულთაგან მოსატყვე ხელხიხდამი მითთვის განსაკები ერთი და მით მოსატყვევად, ვინემ მოთხრობა მათ ზნე-ჩვეულებანი და ცხოვრებაზე. ფრანკების მისიონერებს ერთი ახიერებელი ჩვეულება აქვსთ: იცინი მუშაკობენ, იღვწიან და ქრისტიანობის გაწვრცელებისათვის ითმენენ უოკლად გატარებას, მერამ ეპარქიალურ გამოცემაში არსიერეს არ გზავნიან დასატყვად. ეს ჩვეულება ზოგირთებს ახიერებულ ჩვეულებად მიანხიით, მერამ, ხვეწნი სესტი აზრით, აქ არავითარი ახიერებულობა არ არის.

როგორც ანგარიშიდამი ჩინს, ქრისტიანობის აღმადგინებელ საზოგადოებას დაუხარჯეს 1860 წლიდამ რამდენიმე მილიონმდე და რომ ვინაგარიშით, 1860-

წლიდამ მოქცეულების რიცხვი, მაინც და-მაინც, ეს რიცხვი დიდს არასდროს შეადგენს... უკულ გვხვდეთ, რომ რაღაც აბრკოლებს, რაღაც ელბება მისთანრობის სპექტს გაყვასაში და ამ მიზეზებს კი, სემქუნსროდ, უურადღებას არ ვაქცევთ.

ამას წინეთ ჩვენ მივხვდეთ ვლადიკავკასიადამ ერთი მატარა წიგნი. ამ წიგნში. სხვათა შორის, იყო დაბეჭდილი სწორეთ არა სსსსიამოვნო ცნობა. ვლადიკავკასის ქალების სკოლის შესახებაც სუთი. წლის განმავლობაში ქმრისტიანობის აღმადგენებელ საზოგადოებას დაუხარჯავს ას ოთხმოცდაცამეტი ათასი მანეთი. ამ სკოლამ საზოგადოებას მისცა სუთი ნასწავლი ქალი, რომელნიც მასწავლებლად წავიდნენო. თითო ქალს გამოსდ დაუდომია საზოგადოებას ოცდათხმეტი ათასი მანეთი. მადლობა დემონს, რომ მძალე უოკლად სმდეგადლომ, საქართველოს ექსტრემისმა მძლადამ ბოლო მოუღო ამისთანა უსარგებლო ხარჯს. დახ, სწორეთ დასაფიქრებელია. წერას ვაქცევთ ნამეტან უურადღებას და სპექტს არ...

ბაზრატის ძველი ტაძარი.

დიდებულთ დროთა უზარმაზარი ციხე-ტაძარნი აგეს ძველათა, ციხე მტერთაგან, და ტაძრები კი ქრისტიანობის დასაცველათა. მაგრამ შავმა დრომ დიდებულ დროის ნაშენ-ნაგები სულ დაანგრია! კარგს დროს ავი დრო და აგს დროს კარგი თან მოზიდვეს ხოლმე, — ცხვიც აგრება დიდებულს ნაშისა ძველის დროისას ტაძარსა წმიდას ვნებად ვანგრეულს, ვიგონებ ჩვენსა არსებობასა, სიცოცხლით სავესეს დროსა ადრეულს. ვი ამ ნახვას გულის მომწყვეთელსა და წარსულისა მოგონებასა! სიზმებრ გამქრალი ჩვენი დიდება მიწუდულებს გულისა და გონებასა, ვნებად ვანგრეულს, ბაგრატის ტაძარს, ჩოქურთ-მულ ნათაღს ფიქალ-გებთა;

რომელსაც კრძალვით უცხოელები... ტყენ, — ნახატი მიიქვთ ქებთა. თს! დიდებულთ, დიდო ტაძარო, შენში სჩანს ჩვენი წარსულის კვალი; შეუძლო არის შენს მხნაველსა ქართველს ცრემლით არ ავესოს თვალი: როცა შეხედავს ვერნად ქვეყელსა მადალს, თვალ უწვდენს ნანგრევს კედლებსა, მათ თავზე ჩიბთა მოტანილ მარცვლით ტურფად ამოსუღს ხეებს ნედლებსა. ვიგონებ იმ დროს, როს ამ ტაძარში მეფე ბაგრატი მუხლთ მოიდრეკდა; ხედლთა აღდურობით, თვალუწვდენ გუშობათს თვალს მიავსრობდა, დემონთს ადიდებდა. ვინ იყის, მამინ თვისის ერისთვის რასა სურვობდა, რასა ითხოვდა; კათადიკოსი როცა ერისთვის ზეცით სურათხვას გამოითხოვდა? შენ ხარ მოწამე, წმიდავ ტაძარო, ჩვენის წარსულის, ჩვენის დიდების... უსჯულოთაგან ახრებისა, დაცემისა და განადგურების. ვინ იყო იგი უდვთო, ურწმუნო, უსჯულოერი, ბილწ-კადნიერი! შენსა შეგნებას დასანგრევად რომ ხელი შეხბო მან მანკიერი? შენსა შემხედველს გული მიკვდება, მწვავეს დაუშრეტი მე გენია. ნეტა წარმოსდგეს, მითხრას წარსული, ვის შენში წირვა მოუსმენია! მითხარ, რათ სდუმებ, რისთვის არ მეტუვი ძველს დროის ჩვენსა გაჭირვებას; მომსვენელთ მტერთ ზედა ქართველებისგან ზარდამცემის ხმით შევიკრებას: თუ დაუხვდენ მათ ელომებრ გმირულად და არ ისარებ მტრების წინ ქედი? მამულისათვის განსავიროვად ხომ არ დაზოვეს მათ თვისი მკრდი? ქართველთა რაში ხომ არ გინახვს უკუნქვეული ანატირია? და თუ სიმრავლით მტერთა დასძლიეს, ეს კიდევ არ არს ვასაკორია, ჩვენამდე ამბათ მოუწევნელი: ჭირი, ვარამი, თუ შვება დხენა;

ათასი მიწა გამოგივლია, მაგრამ ხარ უტყვი, არა გაქვს ენა.
 გარნა შენ მიწა ცხადად დადადებ, თუ რა ყოფილა ჩვენი წარსული, დღეს კი რანი ვართ? ვართ რა არცა ვართ, მხოლოდ ვდონდივლებთ და გვიდგას სული! ჩვენი ერისა გულ-გრილობანი სავალალოდ სჩანს და საგოდებლად; რატომ არ ზრუნვენ, რომ შევაშავრონ ჩვენი წარსულის მოსაგონებლად!

რაჟღერ საჯაოსელი*

დავით აღმაშენებლის სახელობაზეა. ბლაღოჩინს განუმარტებია კრებისათვის მნიშვნელობა და მიზანი ამ ძმობისა და უთხოეანი კრებისათვის, რომ ყველამ შეწყობა აღმოაჩინოს ამ ძმობას და ჩაეწირონ ძმობის სამუდამო წყევებად. სამღვდლოების და საეკლესიო მოსამსახურეთ თანხმობა გამოუცხადებიათ და შეუდგენიათ ყურნალო, რომლის ძალით ამ ხსენებული საბლაღოჩინო მახრის სამღვდლოებისაგან ძმობას შემოკლება ყოველ წლობით ასი მან. იმედია, რომ ამ სამღვდლოებს სხვა საბლაღოჩინო მახრების სამღვდლოებაც მიბაძვს.

* *

ჩვენმა მკითხველებმა უკვე უწყიან, რომ 18 ოქტომბერს დ. ახალ-სენაკში სამეგრელოს სამღვდლოების დებუტატების კრება იყო დანიშნული. ამ კრებას, როგორც შეეიტყეთ, 75000 მან. დაუნიშნავს ადგილობრივი სასულიერო სასწავლებლისათვის ახალი სახლის აღსაშენებლად.

* *

საქართველოს ექსარხოის მალალ ყოვლად უსამღვდლოესობის ბალაღის კურთხევით და ნე-ბართვით ნოემბრის 3 ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელთან გაიხსნა ძმობა დავით აღმაშენებლის სახელობაზე. ძმობის მიზანია, რათა შემწეობა აღმოაჩინოს ამ სასწავლებლის ღარიბ მარწევეს. ამიტომ იმედია, რომ ამ ძმობას დიდ თანაგრძობას და დახმარებას აღმოაჩინოს როგორც სამღვდლოება, ისე საზოგადოება.

* *

მთელს საქართველოში იკრიბება შესაწირავი რუსეთის ზოგიერთი გუბერნიების მოუსახლელობით დაზარალებულ მკვიდრთა სასარგებლოდ. ყველანი ცდილობენ, რომ რაივე შემწეობა აღმოაჩინონ დამწყულთ. რამდენიმე დღის განმავლობაში ამ მიზნით ქუთაისში შეკურბა 2000 მანეთამდე.

* *

ნოემბრის 2, 3 და 4 ქუთაისში დანიშნული იმერეთის სამღვდლოების დებუტატთა კრება.

* *

«ივერთის» ახალი ამბები.

«რქინას გზის სადგურ აჯამეთსა და რაონსშუა ხუთშაბათს, ამ თთვის 24, ღამით, დიდი მიწის ძეგრა

«ივერთის» არჩილურ შვიდთავის მიბაძვა.

III.

სილაღე შესწყვეს ქადილსა,
 ბქეს ცილის დიდი ქურიო,
 ნიღაბით პირ-აფარეშელს,
 მრჯელ ასწიეს ყურიო...

IV.

ზაკვირებამ ავგიტაო,
 «ის მწერლობსო», როცა გვითხრეს,—
 ბანა თქმულა: ლამთა შემდეგ
 ასპარეზი დარჩეს ვირთხებს?!

თ. გ—მე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

შულოშის საბლაღოჩინო მახრის ბლაღოჩინს მ. ერმალოზ კანდელაკს ამას წინაჟდ მოუწყევია მისდამი რწმუნებული ეკლესიების მღვდლები და მედღეთნეები და გამოუცხადებია მათთვის, რომ ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელთან არსდება ძმობა

ყოფილა, რის გამოც კლდე მოარღვეულა და ქვის დიდი ზევეი ჩამოვარდნილა რკინის გზის ლიანდაგზე. მატარებლებს მიმოსულა დროებით შეწყვეტილა. ზევეის ჩამოვარდნის ორის წუთის წინდ ამ ალაგას მატარებელს გაუფლია, მაგრამ გაუსწრია და ზევეი ზედ არ დასცემია. უმედურება რა მომხდარა.რა».

მადლობა ღმერთსა, რომ ამ კლდის ზევეს მთელი მატარებელი ქვეშ არ მოუტანია! მაგრამ საიდგან წამოსულა ეს ქვის დიდი ზევეი? ნაქერალას მთიდგან ხომ არა?! აჯამეთსა და რიონის სტანციების შუა რკინის ლიანდაგის სიახლოვეს არსად კლდე არ არის და საიდგან გამოჩახა ეს კლდე «ივერიის» კორრესპონდენტმა, ვერ შეგვიტყვიას!..

* *

ამავე გაზ. ვკითხულობთ: «ერთმა გლეხის ცოლმა ქმრის ეჭვიანობისა გამო დანით ყელი მთლად გამოიღარა. საბრალოს მესამე დღეს დაუღვია სული». ვერ აგვისნნია, ყელ გამოღარული ქალი როგორ ცოცხლობდა სამ დღეს?!.

* *

ოგივე გაზეთი გვაცნობებს, რომ მწვანილი გაიფუებულა თბილისში...

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობაში საინჟინერო-ტექნიკურ და კეთილ- უნებობაზე.

ლოცვის ძალა.

(მოხრობა).

მარიამ პეტრეს ასული ს., ორი წელიწადია, რაც დამქერიდა. მისი მეუღლე იყო მრევლის მღვდელი. მქერიის დარჩა საჩინად ერთი თხოვეტი წლის ვაჟი და ერთი წლის ქალი. ქმრის სიცოცხლეშიც საბრალო მარიამი მდიდრულად არა სცხოვრებდა: საბრელო მკირე იყო, მრევლის უმეტესი ნაწილი

ლარიბი ხალხი იყო, ამიტომ მღვდელს მღვდელს შე-
ლოსავალი ჰქონდა—და ცხოვრება კი ძვირად უჯღ-
ბოდათ; მათან მღვდელიც სწული კაცი იყო და
ხშირად ავად-ყოფილდა, განსაკუთრებით უკანასკ-
ნელს წლებში,—ბევრი ფული დებარჯა მღვდელს
ეკიმოზაზე და წაშობზე. მაგრამ როგორც იყო,
ქმრის სიცოცხლეში სახლობა ძლიერ-ძლიობით
სცხოვრებდა, ლუქმა ჰურს შოობდა და იცემდა.
მაგრამ ქმრის სიკვდილის შემდეგ საბრალო ქალი ჭ-
მისი ორი შვილი ითმენდა შიშვილს და სიცივეს.
ობლებს ძალიან მკირე საშუალება ჰქონდათ. პატა-
რა სახლი, რომელშიაც თვითონ სცხოვრობდნენ,
იძლეოდა თთვეში ზუთ მანეთს მღვდურებისაგან და
სავარქო სამხარუნელოსაგანაც ორი მანეთი ეძლე-
ოდათ თთვეში,—სწორედ ეს იყო მთელი ოჯახის
შემოსავალი. ამასთან წელიწადში ბანკში უნდა შე-
ეტანათ ხოლმე 30 მანეთზე მეტი, რადგან სახლი
ბანკში იყო დაგირავებული გარდაცვალებული მღ-
დლისაგან. ამ მკირე შემოსევლით სცხოვრებდა მქე-
რივი თავის პატარა ქალით (ვაჟი მამის სიკვდილის
შემდეგ სემინარიაში სახელმწიფო ხარჯზე მიიღეს)
და მოხეტეული გამდელით, რომელიც უჯამგირ-
როდ ემსახურებოდა, თუმცა გამდლის შენახვა ძნელი
იყო, მაგრამ უიმისობაც არ შეიძლებოდა: ეს გამდე-
ლიც რომ არა ჰყოლოდა, ეოლასთვის უნდა დაეტო-
ებია საბრალო მქერიეს თავის პატარა ქალი სახლი-
დგან წასვლის დროს. მარიამი ცდილობდა რამე
სამსახურში შესულიყო, მაგრამ ბავშვის მიზეზით არ-
სად იღებდნენ. ზოგიერთი კეთილი პირების დახმარე-
ბით, რომელნიც კარგად იცნობდნენ გარდაცვალებ-
ულს მღვდელს, მქერივი, როგორც იყო, სცხოვ-
რებდა: ზოგი სამუშაოს აძლევდა მქერიეს,
ზოგი უზაენიდა ფქვილს, ზოგი—ჩა-შაქარს, ძლიერ
უქირდა ცხოვრება საბრალო მქერიეს. ერთხელ მა-
ინც ძლიერ გაუჭირდა ქალს საქმე. ეს მოხდა ერთ
ზამთარში, ერთი დღესასწაულის წინათ: საბრალოს
არ მოექობოდა არც ერთი გროში, არც შეშა და
არც რაიმე სანოვავე; ვერც რაიმე სამუშაო იშოვა,
რომ ცოტაოდენი ფული აეღო, არასფერი გაჩნდა,
რომ ან გაეყიდა და ან დაევიარებია,—კიდევ კარგი,
რომ სახლის მღვდურებს მიეკათ რამე წინდაწინ,
მაგრამ ეხლა იმათაც საჭიროება ჰქონდათ და მასთან
უიმისოდაც ღარიბი ხალხი იყო და ძლიერ ძლიობით

ცხოვრებდნენ. საბრალო მარიაში ზრუნავდა თავის პატარა ქალისათვის, თორემ თეთთან თავის თავს არ ეძებდა; საწყალს შვილი ებრალებოდა: სამი ღღე და ღამე მარტო შვიი პურის მტვი არა ჰქონიათ-რა და ისიც საყოფად არ იყო, — საბრალო მარიაში ხშირად სტიროდა და ეუბნებოდა დედას: დედილო, მაჰემე რამე! ბავშვს არ ესმოდა, რომ მის დედას არასფერი გააჩნდა, თორემ როგორ რასმე დაშურავდა მისთვის. ღღეს პურიც არ ეყოთ; იტირა პატარა ქალმა და მშიერი დაწვა დასაძინებლად. მაგრამ ხვალ რაღა ეშველებათ: არც პური გააჩნიათ და არც ჩაეშაქარი, ოთახის გასათბობი შეშაც არა აქვსთ და გარედ განგებ ცივა. რა უნდა ჰქნას საბრალო მკერიმამა? სად წაივდეს? ვის მიადგეს? დღეს ორ ოჯახში იყო, ეგებ რაიმე სამუშაოს იშოვიდა და ეგებ წინდაწინ ფულსაც მისცემდნენ, მაგრამ შინ ვერაფერ ნახა. ყველას ხომ ვერ ჩამოუვლიდა, როგორც მათხოვარი: რცხენვოდა საბრალოს, რაც უნდა იყოს მღვდლის ცოლი იყო, და შეიძლება ზოგნი, შებრალების მაგიერ, კიდევ იტყოდნენ: სახლი აქვს და კიდევ დაწოწილობის; იმას კი აღარ იფიქრებდნენ, თუ რა სახლი იყო და ან რა შემოსავლის აძლევდა იგი ქალს. ჯარისაგან დაქანცული, მარიაში შეევედრა ღმერთს და დაწვა დასაძინებლად. მაგრამ საწყალს არ ეძინება,—ან კი როგორ დააძინებდა საბრალოს აგერი: საბრალო ფიქრობს: ხვალ გაიღვიძებს მშიერი ქალი და აღუოა იყვირებს, პურის თხოვას დაიწყებს, ფერის გასახურებელი შეშაც არა მაქვს, და არც არაფერი შემიძლია. მთელს ღამეს არ დასძინებია საბრალო. აგერ წირების დარეკეს, მარიაშს ისღა დარჩა, შეევედრებოდა ზეციურს ღვთაებას. მკერიმამა მაშინვე ჩაიკცა და წავიდა ტაძარში, ტაძარში ის დადგა ღვთის-მშობლის ხატის წინ. მთელი წირვის დროს მხურვალედ ლოცვილობდა თვალ-სრემლიანი, ევედრებოდა ღმერთს, როგორც კი შეუძლია თავის შვილის ნამწვილ მოსიყვარულე დედას: მან წარმოსთქვა ღვთის-მშობლის წინ მთელი თავის მწუხარება, თავის ობლის უმეტესი მღვთმარებობა, ევედრებოდა, რომ ზეციურ ღვთაებას შეესმინა მისი ევედრება და ნუგეში ეცა მისთვის და მიეცა ობლის სახურა, და მართლაც დედის ევედრება შეესმინა ღვთისამშობელმა.

ამ დროს იმავე ტაძარში ლოცვილობდა მეორე მკერიგი ნატალია ნიკოლოზის ასული ტ. ეს იყო

მდიდარი მემამულე ქალი, რომელიც მდიდრულად სცხოვრებდა და არას დროს გაქირვება არ გამოუცდია, მაგრამ ახლა კი ისიც საწყალი იყო, მაგრამ სულ სხვა ვარემოების ძალით. მისი ერთადერთი საყვარელი შვილი, ახალგაზრდა კაცი, რომელიც სწავლობდა ერთ-ერთ უმაღლეს სასწავლებელში, რამდენიმე თთვეა ავად არის. ნატალია ნიკოლოზის ასული არასფერს არ შურავდა, ოღონდ მისი შვილი მორჩენილიყო, (ამ მიზნით მან კიდევ დააგირავა საცხოვრებელი), მაჰყავდა უყვეთის ექიმები, სხვა და სხვა ქალაქებლამ იზარებდა გამოჩენილ მყურანთ, მაგრამ ექიმებმა ქალს იმედი დაუშვინდეს შვილის მორჩენასზე. ამის შემდეგ საწყალს ნატალიას ერთიღა ღვთის იმედი ჰქონდა და ამიტომ ხშირად მხურვალედ ევედრებოდა ღმერთს შვილის მორჩენას, რომ არ მოეკლო მისთვის ერთადერთი იმედი მოხუცებულებში. ეხლაც ამიტომ იდგა ტაძარში და სრულთ ევედრებოდა ღმერთს.

წირვა გათვდა. ხალხმა იწყა ეკლესიიდან გამოსვლა. მარიაშმა შენიშნა შორიდან ნატალია, — ის დიდი ხანია იცნობდა მასს, და მოინდომა ნატალიასთან მისვლა: «მაგრამ რა შეჩქარება, იფიქრა მან; დეე, ჯერ სხვაგვრი მივიდნენ და მერე მე მივალ» და წვიდა ხატების სამთქვევად. აქ უნდა შეენიშნოთ, რომ ნატალიას თითქმის ყველანი იცნობდნენ სამრევლოში და ყველანი პატივის ცემით ეპყრობოდნენ მასს. წირვის შემდეგ, როცა ნატალია ტაძარში ჩხებოდა, ზოგნი მიდიოდნენ მასთან და ესალმებოდნენ, განსაკუთრებით საწყალი ობლები, მკერიგები და მოხუცებულები. ნატალია ყველას აღერსიანად ევედებოდა, ყველას ტკბილს სიტყვას ეუბნებოდა. ზოგიერთ ძალიან ღარიბებს უბრძანებდა ხოლმე იმასთან მისულოყენენ; ზოგს ფულს აძლევდა, ზოგს ჩაიმი სანთავებს, ანუ რაიმე სამუშაოს, თავის მიხედვით.

როცა ხატებს ემთხვია, და ხალხიც შეცოტავდა ტაძარში, მარიაში მივიდა ნატალიასთან.

დიღამშვიდობის, დედილო, უთხრა მარიაშს ნატალიამ და სანამ მარიაში პასუხს მისცემდა, ნატალიამ ჩაუღდა მას ხელში ხუთ მანეთიანი და ეუბნება: უცუკრავად ვარ, დედილო, არ გეწყინოსთ, მიიღეთ ჩემგან, ღვთის გულისათვის: მე შემდეგ აგიხსნით; დღეს თქვენ ჩემთან შემოიარეთ, როცა თავისუფალი იქნებით.

მარიამს სიხარულით ფეხი აღარ უდგია მიწაზე. წარღო ფული და ხმა ამოუღებლად გავიდა ტაძრიდან, მაღლოდა წესწირა უფალს; იყოდა შეშა, სასმელსაზემდელი და რაც საჭირო იყო, როცა სახლში მივიდა, პირველად მან მაღლობა შესწირა ღვთისმშობელს და მის ძეს ამ ნუგეშის ცეცხლისათვის, და რომ ამ შემთხვევაში ეს შემწეობა მოველინა მარიამს ღვთის შემწეობით, ეს გეჲ გარეშეა. ეს ცხადათა ჩანს ნათქვამსაგან. მართალია, ნატალია ხშირად ეწეოდა ღვთისმშობელს, მაგრამ ეს რაღდენიმე წელიწადია, მაგალითი არ ყოფილა, რომ ნატალიას ვისთვისმე გამოუყოფთავედ და უსხოვრად რაიმე შემწეობა მიეცეს, მით უმეტეს მარიამისთვის, რომელიც მას ძლიერ უფადა, უტყუარა მას, როგორც მღვდლის კოლს და ქალს, რომელიც მასზე ნაკლები არ იყო. თუ როდისმე იგი ემხარებოდა მარიამს, უფრო ზრდილობისა გამო და ისე, რომ არ შეებღალო მჭერივის თავმოყვარობა, ის პირდაპირ ფულებს კი არ აძლევდა ხოლმე სამოწყალოსათვის, არამედ აძლევდა რაიმე სამუშაოს, ხანდისხან სულ უბრალოს და სააღვროს, ხან აკურინებდა რამეს და ფულებს კი ბლომად აძლევდა. თუ ამ შემთხვევაში ნატალია სხენაირად მოიქცა, აქ იხედება ღვთის ძალა, რასაც ცხადთა დავინახავთ შემდგომისაგან. მიუბრუნდეთ მოთხრობას.

მარიამმა გამდელის დახმარებით გაათბო ფერი, მოამზადა ჩაე და, გულ დამწვიდებული ელის, როდის გაიღვიძებს მისი ქალი. ღმერთო ჩემო! როგორ გაიხარა პატარა ქალმა, როცა დაინახა რძე და ბულიკი და ფეხი ხურღბა, მაშასადამე კიდევ ეთბილება და საღილისათვისაც რამეს მოხარშენ! ბავშვი იციანის, ხელებს აქნეს და დედას ჰკოცნის.

- დედილო, ყვები სად იშოვე?
- ღებრთმა გამომიტანა ჩემო საყვარელო. მე შევივლარე უფალს და მან მომცა კიდევ.
- რა კეთილი ყოფილა ღებრთი! მამ ჩვენ ყოველთვის ვევედროთ მასს, როცა საქმელი არ გეჲქნება, ის მოგვეცემს. ხომ ასე? ვითხება ქალი დედას.

ღიან, ჩემო ქალი. ღმერთი აწავის უარს არ ეტყვის, ვინც კი სიხოვის რამე მასს.

სალამოზე მარიამი წავიდა ნატალიასთან.

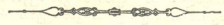
— მიხარია, ქალი, დაუზღავად გესაჭიროებოდათ თუ არა თქვენ ის ფულები? აქ კითხვებით მივეგება ნატალია მარიამს.

მარიამმა უამბო მასს, როგორც იყო საქმე: როგორ უჭირდა მასს, როგორ ტიროდა და ვედა რებოდა ღმერთს.

— თქვენ, დედილო, ცხადია, უფალმა მოგივლინათ თავის მოწყალება ჩემი ცოდვილის ხელით. შეიძლება გვეგონოს, რომ მე ტყუილ უბრალოდ ჩავიდევით ხელში ფული: ეს ღმერთმა ჩამაგონა მე. აი როგორ იყო საქმე. დღეს რომ წირვა გათავდა, მე ვიბიღვან ამოვიღე ფული, და მივეტრუნდი ღვთისმშობელს შემდეგი სიტყვებით: მიჩვენე მე, ზეციური დედოფალი, ვინც უფრო საჭიროებს აქ მყოფთაგანი, რომ შევეწიო მასს; ვინც პირველი მოვა ჩემთან, ამ ფულებს მასს მივეცემ. ხალხმა იწყო ტაძრიდან გასვლა; შენ თვითონ იცი, რომ ვერ კიდევ წირვა არ იყო ხოლმე გათავებული, რომ ჩემთან მოდიოდნენ ნაცრობი ღვთისმშობელი, დღეს კი, თითქო განგებ ღმერთს ასე სურდა, თქვენზე აღრე არავინ მოსულა ჩემთან, თუმცა თქვენ ყველაზე მოშორებით იდებოდათ და, როგორც გეტყობოდით არც კი ჩქარობდით ჩემთან მოსვლას და მხოლოდ თქვენს შემდეგ მოვიდა ჩემთან ხუთიოდე მოხუცებული ქალი.

ამ სიტყვებმა კიდევ უფრო დაარწმუნა მარიამი, რომ ეს მოწყალება, რომელიც მან დღეს მიიღო, მოველინა მას ღვთისაგან. ნატალიასაგან უხვად დაჯილდოებული, მარიამი გაემზავრა, განარბებული, ბედნიერი და თავის გულში ადიდებდა ზეციურს დედოფალს და მის ძეს მათი გამოუთქმელი მოწყალებისათვის, რომელიც მას მოველინა.

აი ასე ისმენს უფალი და მისი წმიდანები ყველას ვერებას, ვინც კი მათ შევედრება. მხოლოდ საჭიროა, რომ ვევედროთ ღმერთს და მის წმიდანებს სარწმუნოებით („Кормчий“).

დამატება.

„ნიკარის“ მანუშკობა.

(ახსნურობას საძებელ წესდების გამო)

მის არ მოგვხსენებთ, რომ სამეგრელო-ლენხუმის თავიდანწინონი ამ ქმად ღიღ ვაწამაწიში არიან თავიანთის წოდებრივი ღირსების დასამტკიცებლათ მშართებლობის წინაშე. ყველა ჩვენებური ნასწავლი და საქმის მკოდნე პირები ზნეობითათ ვალდებულნი არიან, ვაუწიონ შემდგომისდაკვარი დახმარება ამ მიმე საქმეში ღარიბს თავიდანწინობას. ჩვენმა ერთად ერთამ საერო ვაზეთმა «ივერიო» თავისი მოვალეობა მოიხადა მით, რომ ვადმოთარგმნა რუსულითგან ქართულად (?) ხსენებულს ღირსების საიდგებელი წესდება. მეზე იმ თარგმანის ცალკე წიგნად გამოცემის უშუაშა ვადლუკა ბათუმელ ვაჭრის მ. ნიკოლაძის იგის, რომელსაც ვამოუკთავი კიდელ პირწმინდათ ისე, როგორც ივერიას უთარგმნია. ეს წიგნაკი ისყიდება დღეს კიდელ სამ შაურად. ცეცხლი ფასია! მით უფრო, რომ ეს თარგმანი ყოველად უფარვისია, როგორც ენის, ისე შინაარსის შხრით. მისი დანდობა შეუძლებელია, საქმეში უფრო ხელის შემშლელია და მავნებელი. ამაში ქვეშაზე ვაწმუშდებით.

საჭირო იყო, და ფრიად საჭირო, წესდების სხვანაირი გამოცემა. ეს გამოცემა უყისრია თაშა ჩიკვაძის. ეს გამოცემა ვაცილებით წინ დვას ივერიის თარგმანზე და მ. ნიკოლაძის გამოცემანზე. ერთი რომ თარგმანის ენა ძლიერ ახლო დვას დედანთან. მეორე ბ. ჩიკვაძის გამოცემას თან უდვას ჯუფთათ მეორე გვერდზე რუსული დედანი, და მკითხველს, თუ რამ უსაჯერად მოეჩვენება, შეუძლია იქვე დაუპირდაპირად დედანს. ეს რუსული დედანის გამოცემა კიდელ უფრო საჭიროა, ვიდრე ქართულია. თარგმანი, რაც უნდა ვაკვი იყოს იგი, ძნელი სანდობია საქმის წარმოებაში სახელმძღვანელო და ვინც რუსული ვარდებ არ იცის, იგიზომ საქმესაც ვერ აწარმოებს. ვართა ამისაწესდების რუსული დედანი ძნელი საშოვნელია ჩვენში. ერთად ერთი ცალი ძვეს ქუთაისის სახსარურს დებუტატთა საკრებულში. ქართული თარგმანი შხლოდ ხალხისათვისა საჭირო, რათა დახმარებონ და დამხმარდნ ნამდვილ საქმისთვის გამოსადეგი საბუთები და არა მიკონკრე მოკონკრე ფარატივები, რომელნიც საქმეს არ ეხებიან. მესამედ, ჩიკვაძის გამოცემას ბოლოზე მოყვალბული აქვს ორი სია იმ თავიდანწინაურთ გვარეულობადა, რომელთაც შხლოდ აქვსთ უფლება მამიებლობისა. ფსია აქ გამოცემისაც მორაყირებს, მაგრამ მ. ნიკოლაძის გამოცემას რომ შეუფარდოთ, იაფია. თუ ამ უკანასკნელის თითხმეტ-გვერდიანი შიშველი წიგნაკი სამ შაურად კი ღირს,

მაშინ ჩიკვაძის ოცდაცხრა გვერდიანი შიშველი გამოცემა ყ შაურად უნდა ღირდეს. მაინც და მაინც ორისაზე გამოცემის ფსია ანკარებითა, მტედარე «ივერიის» თარგმანისა. როგორც უნდა იყოს, თამას გამოცემა უფრო ღირსებულია, ვიდრე მათოუზისა. მიუხედავთ ამისა ამდგარა ვაზეთი «ივერია» და მიწასთან ასწორებს ჩიკვაძის გამოცემას და თავისი ცამელ აპყავს. ვაკვი დამაყავლა ვრე როლი მოიქცეოდა. იგი ორისაზე თარგმანის ჯუფთ ადგილებს მოიკრნდა და თვით მკითხველა მიაღებინდა მომანაწილეობას დავსებაში. თან იმასაც მოახსენებდა, რომ ჩიკვაძის გამოცემაში რუსული დედანიც არის. ნაცულად ამისა ვაზეთი აშობას:

«ჩვენ «ივერიის» ნათარგმნისა და ბათუმში (?) დაბეჭდილი წიგნაკის ღირსება-ნაცულუქვენებას არ შეეჩვენებთა» (იხ. ივერია № 215).

მაშ რალთ ბრანებთ: «ჩემი შენ ვითხარია». ჩვენ კი არ ვიცით, რომ თქვენს ნაკლს საჯაროთ არ აღიარებთ! დამაყავლაზგ ამისა ჰქვიან: ორს ერთავარ სავანს ერთმანეთთან ადარებთ, ერთზე კი იტყვი და მეორეზე ადარას. ამისთანა საცკელო «ივერიას» მადღს ორის მიზეზით. ერთა სარაყვის სიაშიყე: სხეებს ქართულს უწუწუე, და მის ნომერი ერთხელ სვე ვერ გამოვა, რომ შაკ ორისამელ ვარამატეურა შეეცდომა ან იყოს. მეორე მიზეზი ვაჭრული ანგარიშა, რაკია არ შეშვენის რედაქციას. თავისის ქუთა «ივერია» ოსტატურათ მოქცეულია: ვჯრ სხვა თხზულებას არიებს, ბოლოს, ვითომ და სხვათ შორის, ზედ მოუყოლებია ჩიკვაძის გამოცემის ქირად და ქვე მოუწურია ვქუ უწარვლა სველანიში, თითქო ვაჭრე პირი ვინმე არიებდეს. ვაკვეთალი ხინკა! თქვენ ვერაყურა დამაყაველი ყოველხართ ბ. ვიბერტო, დე, ვითთან მკითხველმა დაფსისს და ყურადღება მააქციოს ხაზვამულ სიტყვებს. აი რუსული დედანი:

Всеподданнейшими доносителями правительству а) прилагаю листы владѣтеля Мингрелии Григорія и Мингрельскихъ тавадъ и азнауровъ 1803 года; б) приказы и частныя письма царей Имперетинскихъ, владѣтелей Гурійскихъ и Мингрельскихъ — первыхъ двухъ до 1803 года, а послѣднихъ до 1853 года, въ коихъ лица, *которыя* оные писаны, названы тавадами или азнаурами, или *свѣдѣнными* или благородными, или изъ коихъ выслужены, что лица, *кѣмъ* оны били даны, принадлежали къ словесию тавадскому или азнаурскому.

«ივერიის» თარგმანი: დაბ პირ-დაპირ საბუთებთ ნათლებას: ა) სამეგრელოს მფლობელას გნაგლასის და სამეგრელოს თავდათ და ხსნაწმარს 1803 წელს ფაფს ფუჭველა. ბ) ბმასკანსა და კკრია წმარლბა იმეგრეთის მყეთა, მფლობელთა გუთაის და სამეგრელოსათა, მარველ ორთა 1803 წლამელ (რ?), ხლოდ უკანსეკელთა 1853 წლამელ (?), თუ ამ ბმას,

ნებას და კერძო წარღობაში ისინი, ვისაც იგიანი აღუწერიათ (?). ჩახსენება არიან თავადებად, ანუ ახსნა-რებად. ანუ ბრწვნივალებად (1), ანუ გარეცხ იმა ბრძანებითა და წარადებთან ცხსათ სხნს, რომ მათ აღმწერაღებთ (21) სტერიათ რამდენიმე თანამდებობა, წინა (2) მუსხში მოხსენებული.

და 2) ოსმალეთის სონთქართაგან ბომბუელი მეფრკობის სიგელნი, რომელთაგანც ცხსად სხნს, რომ სხნს, ესაც ის სიგელი გამოება... კანარა!

ამ რუსელში არის შენდელი დოკუმენტი შეცლომები: 1) გამოცხადებით ახსნაურის წოდებისა იცნობება ის კი არა, ვისთვისაც სიგელი უბოძებიათ, არამედ ის შვიდნი, რომელსაც შეეცხ ბრძანებით სიგელი შეუდგენ-ლაწერია. რომ ეს უნებური შეცომა არაა, არამედ მთარგმნელის მიერ დედნის გაუგებრობა, ეს ჩანს იქიდან, რომ შეცლომა ორჯერ არის დაბეჯითებული: «ვისაც იგიანი აღუწერიათ», «მთაღმწერლთ». მარტო ასეთი ტლანქის შეცლომის მსგეხთ «იერის» თავისი თარგმანი კი არ უნდა ექო, არამედ მისი კოლონი უნდაააგოს და საჯაროთ ცეცხლით დანთქას.

2) Прямой— პირ და პირი. всеподатный— არა პრდაპირი. ასე რომ მივყვით, ზედშესრული სახელგების მესხედი ღარ შედგებება, და იოლათაც წაღებთ: შვიდი თუ კი იცი, მერც, რაც ფერი შეგხედეს, თქვი თუ: არა შვიდი; თვინი— არა თვინი და მისთანები.

3) ბრწვნივალებად— ამ სიტყვის შუაში ორი უნდა, თორემ ზედშესრული სახელი სახელ ზნაღ იქცა და აზრით დიკრება. მაგრამ, თუნდ სამი ასოც მოუხლო, ამ გარეცხ ეფრევითარ საბუთში ეგრ შებთებთ. ეგ ახალი სიტყვაა, რუსულითგან მოხუროთ ვაღრღელესი ტელ საბუთე ში მის ნაცელად შეხედნით სიტყვის ს. ს. ს. — ჩინებული თავადი, ჩინებული აზნაური განსაკუთრებული ტერმინია და ზედ მიწენებით ნიშნულდება აქეს. თავადობაში სამი ხარისხი იყო: ჩინებული თავადი, თავადი (სადათ) და თავადის ვილი. ეგრეთვე აზნაურობაში: ჩინებული აზნაური, აზნაური (უბრალო) და აზნაურის-შვილი: თვითთულს ამთავანს თავისი განსაზღვრული ღრისება, იოწონება და მოვალეობა ჰქონდა. რუსეთის მთავარი ბამ ეგ ექვსი ხარისხი ორად შეამოკლა: внязъ და дворяннн. ამიტომაცა თ. ჩიკეაიძის გამოცემაში ნახვარი ეგ სიტყვები რუსულათ.

4) «საბუთებთა». — ეგ სიტყვა აქ არ მოდის. საბუთია რუსულათ документъ, доказательство — დამტკიცება, სიმტკიცე. არა ყოველი საბუთი ჩიითვლებად სიმტკიცებად და იმიტომ ხმარობს კანონმდებელი доказательство სს.

ბრამატკუური შეცლომები: 1) «საბუთებთა». — უნდა იყოს საბუთებად. «იერისთვის» ფრად საპირთა შეიგნოს ეს ელუ.

მენტარული გრამატკის წესი: როცა სიტყვა მოგვიგებს კითხვებზე: რად? მაშინ იგი არის სახელის სიმდებარი ცვალებითი ბრუნვება, რომელსაც უთუოთ და აბოლოებს. როცა სიტყვა მოგვიგებს კითხვებზე: როგორ? რა? სად?, მაშინ იგი არის ზმნისზედა, რომელიც ბოლოვდება ასოთი თ. პირველი სიტყვა წინადადებაში დგას დამატებად. მეორე კი გარემოებად.

2) «ბრძანებანი იმერეთის მეფეთა, მეთაველთა გუროისა და სამეგრელოსათა». ანდენი თათა ერთს წინადადებაში შეიძლება! შეიბრალოთ ყურთანსენა ეს ფორმა იხმარება კი, მაგრამ სხვა ალავს. ეგ მომდევნო ნართაულ წინადადებაზედ არის დამოკიდებული. უნდა იყო ასე: ბრძანებანი იმერეთის მეფეთა, გუროის და სამეგრელოს მთავართა.

3) «პირველ ორთა 1803 წლამდე, ხოლო უკანასკნელთა 1813 წლამდე». — ამ ფრაზას აკლია შესმენილი— გაეცუზონი, ანუ — რაც გაუტიათ. სიტყვა «წლამდე» ერთხელ უნდა იქონოს, ასე: პირველ ორთა— რაც 1803 წლამდე გაუტიათ, უკანასკნელთა კი— რაც 1813-მდე.

4) «სხანს... სწერს... სწარმოებს». უნდა იყოს: ჩანს, წერს, წარმოებს. ს უნდა თავში სხვა ზმნებს. ეგ სიტყვები რომ დავშლოთ, ვაზოვა: არს+ჩენა+დამე. 1) აქ არის იგივე შემოკლებული წს. მაშასადამე, რაკი ბოლოშია, თავში აღარ უნდა და არც ხალხი კლარაკობს. უნდა გამოვიდეს: ჩენა+არს, შემოკლებითი— ჩან+ს=ჩანს.

5) «ისინი, ვისაც ის სიგელი ჰბოძებიათ». — მრავლობითის რიცხვის მეორენაირი ფორმა ნი, თა, «ეკრამ» არ იცის, საღ იხმაროს. უნდა იყოს: ისინი, ვისაც ის სიგლები ბოძებიათ.

ახლა ჩიკეაიძის გამოცემითგან მოვიყვანოთ იგივე მუსხი: «დახმარებითი დამტკიცებად ჩიითვლებიან: 1) ფიცის ფურცლები სამეფულოს მთავრის გრაგორის და მისთა თავად-აზნაურთა 1803-ის წლისა; 2) ბრძანებანი და ეკრძო ბარათები (სწორეთ ბარათები), წერილი ზოგადი სახელი— ყოველ გვარს ნაწერს ჰქვია, მეტადრე ძველებურათ იმერეთის მეფეებისა და გუროის მთავრებისა 1803 წლამდე გაეცუზონი, ხოლო სამეგრელოს მთავრებთა 1813 წლამდე, რომელშიაც ის პირნი, ვასამდეს ეს წერილები მიწერილი არიან, იხსენებთ თავადებად, ან აზნაურებად, ან ბრწვნივალებად (ჩინებულებად), ან კეთილ-შობილებად; ან კიდევ თუ ამ წერილებში ნათლათ ჩანს; რომ ამ პირებს კავებით ერთი-ერთი წინა (5) მუსხლში ჩამოვთვლილი საკანსკაცო თანამდებობათაგანი. და 2) ოსმალეთის სონთქართაგან ბოძებელი იმ მფარველობითი სიგელ-გუჯრები, რომელშიაც ცხსად ჩანს, რომ ის პირნი, ვისაც ეს სიგელები ბოძებიათ... ახლა სხვა ადგილი შევაფაროთ. რუსული:

„Въ подтвержденіе силы и значенія указанныхъ въ статьяхъ 5 и 6 документовъ должно быть представлено удостовѣреніе, выданное не менѣе какъ 24 лицами, признанными уже въ дворянствѣ или имѣющими русскіе чины и ордена, и заключающее въ себѣ показанія сихъ лицъ по нижеслѣдующимъ вопросамъ: а) пользовались ли фамиліи, о которой производится слѣдствіе, при владѣтеляхъ Мингрелии, до кончанія владѣтеля Давида, достоинствомъ тавадскимъ или азнаурскимъ; б) были ли жованыи отъ владѣтелей Мингрелии членами этой фамиліи тавадскія или азнаурскія имѣнія и, если были, то гдѣ именно.“

«ივერიის» თარგმან—შობა (გვ. 11-ე):

დასამტკიცებლად (?) იმ საბუთების ძალასა და მის შენელობას, რომელიც (?) მოხსენებულაა მეჭეთუ და მექქესე მუხღში, უნდა წარმოადგინდეს იყოს (?) მოწმობა, ანა ნაკლებ 24 კაცისაგან სქდომწწრად. ეს 24 კაცი უნდა დატკიცებულა (?) უნდა იყვნენ (?) აზნაურებად, (?) ანუ რუსეთის წინები და ორდენება უნდა ქქონდეთ; მოწმობა მან უნდა აუთას მოხსენებულაა მექქესე და ამ 24 კაცისა (?) შენდეს ქქომოქ ამასა მახსენებულას (?) შესახებ: ა) ქქონდა თუ ანა იმ კაცის (?), რომლის გამოც წარამოქს გამოქება, თავადობა ანუ აზნაურებას სამკარგლოსა გამოქებას დროს, კადრქ მთავრას დავითას აღსრულებამდე.

ბ) ქქობებით თუ ანა იმ კაცის (?) კაცს (?) სამკრულას მყოლობისაგან სათავადო ან საზსნაურა მამული, და (?) თუ ქქობებით, სახელდობრ სადა.

აი ამ მუხღში რამდენი გრამატიკური და მათის მიზნითი ლოგიკური შეტლიდებიან.

ა) დასამტკიცებლათ იმ საბუთების ძალისა და მის შენელობისა, რომელნიცა. «ივერიაში» არ იკის საანანაო სინტაქსური წესს: მისაზღვრელი სიტყვა ეკუთნის მახლობელი საზღარულს. «რომელიცა» ეკუთნის სიტყვას საბუთებსა. გამოადის თითქო «ძალი და მწიშენელობა» იყო ზედა მუხღებში მოხსენებულა, და არა საბუთები.

ბ) მოხსენებულაა მეჭეთუ და მექქესე მუხღში. ეს სამი სიტყვა უნდა ერთმანერთათან შეთანხმობა ფორმებში, თორემ გამოადის, რომ მოხსენებულაა რაღაცა მეჭეთუ, ან მექქესე. უნდა იყოს ასე: მოხსენებულა მეჭეთესა და მექქესე მუხღებში.

შ) დასამტკიცებელი უნდა იყვნენ. უკანაქნელ სიტყვას მთელი ისტორია აქვს და აქ ყერ ვაეავრძობთ მასზედ საუბარს. უნდა იყოს ასე: დასამტკიცებულნი უნდა იყონ.

ვ) ქქონდეთ, ეთქმით, მოგართმევთ, გინახეთ, დაიგვივით... «ივერია» ხმარობს ზმნის მეორე პირზე და უახრობა ნიშნის. აქ ყველაზე უნდა თას წინ ასა ს: ქონდეთ, მოგართმევთ, გინახეთ, დაიგვივით მ) მოხსენებელი ჩვენება შემდგენს ქვემოთე ამის მოხსენებულის შესახებ. ეითომ СВИДЕТЕЛЬСТВО.

აკლუაოაოე ვე სებე პოკაზანია პო ნიჟესლედუოიციმ ვოპროსამე. უნდა ეთქო: მოწმობა, რომელიც შეიცავდეს ჩვენებებს ქვემოთე ამისა ჩამოთვლილ (ჩამორუსებულ, ანუ ჩამოწერილ) კითხვებზე. «მოხსენებულთა» აქ არც ერთს აღვას არ უნდა.

ჰ ქქონდა თუ არა იმ გეარს, რომლის გამო სწარმოებს გამოძიება. სიტყვა გეარი აქ უაღვილა. უნდა იყოს გეარეულობა, ან იგივე უტოო სიტყვა— ევაილია, რომელსაც სინამდვილის გულისთვის მიუტლებლობის გამო ხმარობს ზ. ჩუბინოვი. «ივერია» სხვა შემთხვევაში სიტყვას «გეარი» ხმარობს რუსულის რძის საწავიეროთ და ის არ იკის მან, რომ ვე სიტყვა ლაზარკში უფრო ხმართ ნიშნავს ვიდეს, ათაიქ, რძე კ—ნათესავს. ზ) «რომლის გამო» კი არ უნდა, არამედ რომლის შესახებ, რომელიზედაც დედანი ამბობს: о которой და არა по поводу которой. მიზეზი და სამაზნო (ან, როგორც ივერიაში გამოიღო—სამაბა, ეს არაბული სიტყვა საქართველას გარემე და უტყვადო რუსეთისს მეერ ნახარა «სამიზეზო» და ხალხურა გამოიხობა) სხვა-და-სხვაა, ისე, როგორც причина და поводь.

გ) ქქობებით თუ არა იმ გეარის კაცს. ასე უთარგმნა «ივერიაში» დედნის სიტყვები: были ли жалованы членамъ этой фамиліи. საუტოვოაქ ახლა მოვიყვანოთ ჩაკაიძის გამოცემისა იგივე მუხღი, (გვ. 16-ე).

«მისთვისა და მექქესე მუხღში ნახენებ საბუთთა მწიშენელობის და სიმავრის!» დასამტკიცებლათ უნდა წარმოადგინოთ იყოს (წარმოადგინოთ იქნეს გობს) მოწმობა, მიკეულთ არა ნაკლებ 24-ის კაცისაგან, რომელნიც უნდა ენობოლ-დასამტკიცებულნი არიან აზნაურებად, ან ორემოლაც რუსეთის ჩინებდა და ორდენები აქვთ. ეს ოც-და-ათობი (ს აკოლა) კაცის მოწმობა უნდა შეიცავდეს ჩვენებებს და ვასუხებს ქვემოთე ამისა მოყვანილ კითხვებზე: ა) ქქონია თუ არა იმ გეარს (ფაილიას), რომელიზედაც წარმოებს გამოკითხება, თავადობა ანუ აზნაურობა სასმერგლოს მთავრების დროს ვიდურ მთავრის დავითის გარდაცვალებამდე ზ); ბ) ქქობეთა (თ აკოლა) თუ არა იმ გეარის (უნდა იყოს. გეარეულობის) წვეთი სათავადო ან საზნაურა მამული და, თუ ბოქებითა, სად სახელობა:

ახლა სხვა მუხღი. დედანი ამბობს.

1) ასე ნათარგმნი რუსული სიტყვა СИЛА და კარგათავაა. ძალი უფროს რუსულ სიტყვას ДУХЪ, СУЩНОСТЬ. წ.ჭ.ტ. საზოგადოებრივ და ცალკე მონტქესესა თხზულებას (ДУХЪ ЗАКОНОВЪ) ქართული თარგმანი, რომელსაც სათავადო აქვს ძალი რეფლითა. სიმავრეუ ხალხური სიტყვაა.

2) იივერიის «აღსრულებამდე» ქველავურა სიტყვა, რომელსაც ურავადენ სიტყვებს (ამ სოფლით).

«Имѣющіе, по силѣ настоящаго узаконенія, право на сопричисленіе къ княжескому или дворянскому достоинству или на признаніе въ оныхъ обыватели бывшей (?) Мингреліи обращаются съ *ходатайствами* по сему предмету депутатскому собранію».

«ივერია» გეთარგმნის:

„სამეგრელოს მკვიდრთა, რომელთაც ნება ეძლევათ ამ წესთა ძალით მიეწერნენ თავადობას ანუ აზნაურობას, ანუ დამტიკონ ღირსება თავადისა ანუ აზნაურისა, უნდა მიჰმართონ დეპუტატთა კრებას“.

შეტომები:

1, „მკვიდრი“ ხალხს არ ესმის და თუ ესმის—ესმის სინონიმად სიტყვის მტკიცე. ეს მატრიანთაგან ნაევსები სიტყვა რითა ჯობს მტკიცეებს?

2, «მიეწერენ». —აქ ნამყო დრო რომ იყოს, მაშინაც არ უნდა იყოს ნ. ეს უნდა იმ სატყუებს, რომელთაც ძირში თავისთავად უზნისონ, მაგ. გაცეკენ, იქმნენ. მყოფად დროში კი უნდა ითქვას მიეწერონ.

3, «მიჰმართონ». —ერთი რომ ამ სიტყვას არ უნდა ასო ჰქ. მეორე რათ გამოგიშვიათ წესდების სიტყვა სვ *ХОДАТАЙСТВОМЪ*. მიმართონ კი, მაგრამ რისთვის? —სარჩევით, საჩუბრათ? 4, «ნება ეძლევათ» —ახლა ეძლევათ? *ИМѢЮЩІЕ* право ეს არი? ნ, ამ პერიოდში სიტყვა ანუ ოთხჯერ არის ზედიზედ ნახმარი.

ჩიკაიძის გამოცემა:

„სამეგრელოს მკვიდრებთა, რომელთაც ამ წესდების ძალით უფლება აქვსთ თავადის ან აზნაურის ღირსებაში შერიცხვისა, ან ენობისა, უნდა მიმართონ საშუამდგომლოთ დეპუტატთა კრებას“.

ქვევით წყდება ამბობს:

„Удостовереніе о величеніи по суду просителей и ихъ восходящихъ правъ состоянія“.

«ივერია» ათარგმნებს: «მოწმობა მისზედ, რომ არც ერთს მათ წინაპარს არ ჩამოართმევია ღირსება», —თითონ მთხოვნელს რომ ჩამოართმოდეს, მაინც რათ გავიწვიათ სიტყვები *ПРОСИТЕЛЕЙ* და *ПО СУДУ*.

ჩიკაიძის გამოცემა:

«მოწმობა იმისი, რომ სამსაჯულოს გადაწყვეტილობით არ აქვსთ ჩამოართმეული ღირსება არც მთხოვნელთ და არც ერთს მათს წინაპარს». —რომელი უჯობს და უკეთ მოუხდება?

კლდე ქვევით წესდება ამბობს:

„Квитанціи о взносѣ въ мѣстное казначейство въ доходъ казны пошлины за свидѣтельство: на княжес-

кое достоинство—по 30 руб., а на дворянское по 20 рублей съ каждаго лица“.

«ივერია» ამბობს:

«კვიტანცია იმისი, რომ თვითეულს ადგილობრივს ხაზინაში შეტანილი აქვს (ვის?) ხაზინის სასარგებლოთ გარდასახდი თავადობის მოწმობისათვის 30 მანეთი, ხოლო აზნაურობის მოწმობისათვის—20 მანეთი“.

შეტომები:

1, «თვითეულს ადგილობრივს ხაზინაში». —დაუგდებთ ოთუზბირად! ხაზინა ათსია და «ივერიის» სიტყვით ყველგან უნდა შეიტანონ ფული. სიტყვა თვითეულს სასლერავს *საზინას*, უნდა იყოს: თვითეულს პირს, მთხოვნელს შეტანილი აქვს..

2, *ПОШЛИНА* ბაჟია და არა გადასახადი.

3, რუბლ მანათია და არა მანეთი, ე. ი. ყოველგვარი წკრიალა ფული *МОНЕТА*.

4, სიტყვა «მოწმობისათვის» ორჯერაა ნათქვამი. აი ჩიკაიძის წიგნაკში როგორაა:

«კვიტანციები იმისი, რომ მთხოვნელებს ადგილობრივს ხაზინაში შეტანილი აქვსთ ბაჟი მოწმობებისათვის: თავადობისა 30 მანეთი (მანეთი კი არ უნდა აქვ) და აზნაურობისათვის 20 მან.»

წესდება ამბობს:

„Упомянутые въ статьѣ 10 обыватели бывшаго княжества Мингреліи, не заявившіе въ 5-и лѣтній срокъ со дня обнародованія настоящихъ правилъ *ХОДАТАЙСТВЪ*... облагаются податями и повинностями наравнѣ съ лицами сельскаго состоянія“.

«ივერია» გეთარგმნის:

„მე 10 მუხლში მოხსენებულთ მკვიდრთა სამეგრელოანთა (?), რომელნიც მწლის განმავლობაში ამ წესთა საჯაროთ გამოცხადების შემდეგ, არ დაიწყებენ... ძიებას, ანუ დაიწყებენ, მაგრამ უარი ეთქმის (?), ხარჯი და გადასახადი შეეწერებათ ისე, როგორც გლხობასა აქვს შეწყვილი“.

შეტომები: ა) «მე 10».

—შენ ოცი, იმას ორმოცი. მე კი არ უნდა, ბოლოში უნდა ასო ე, და მაშინ გამოვა წესებითი რიცხვითი სახელი მათე. ასე იყო ძველთ. ბ) კლდე გამოშვებულთა სიტყვა *ХОДАТАЙСТВО*. დაწყება იმასაც კი ნიშნავს, რომ მეტივებლმა საჭირო საბუთები შემოიკრიბოს, მაწაწადა ექვთივებს ეწარჩოს, «ივერიის» თარგმანით გზა და კვლი დაიბნობს და სხე, მაგრამ ამას მართებლობა არც საქმით დაწყებად ჩუთელის და არც

შუადგომლობად. მ) განმავლობაში.—გ სიტყვა ედარება სიტყვებს: გაელენა, ზედმოქმედება და მისთანებს. განმავლობა მაქვს იმაზე—**ИМЪЮ ВЪИАНІЕ НА НЕГО**. უნდა იყოს: წარმავლობაში, ან უკეთ—ვალში.

დ) **ПОДАТЬ** ხარჯი კი არა, ხარკია. ხარჯი, საფასე **РАСХОДЪ**. მ) **გამოცხადების**, წლის, ღროს შემდეგ, იქით გარდა—**როუსიცხოზია** და მიცემითი ბრუნვა უნდა. მ) **გლეზობასა** აქვს“. აი ადგილი, საცა მიცემითი ბრუნვა შემოკლებით უნდა, რთგან მომყოლი (იტყუაც ა-ით იწყება. ზ) **შოლო** ხუთის წლის შემდეგაც კი არაიის არ აღეკრძალება.—არაიის თუ არ, მაშასადამე ვისმე კი აღეკრძალება. ორკეცი-უკუთმა მტკიცებას მოასწავებს. **შოლო** და **კი** ერთს წინადადებაში ორივე როგორ შეიძლება, ან ერთი თქვით, ან მეორე.

წესდება ამოზს:

Всѣ постановленія депутатскаго собранія... сопричастившихъ съ бывшимъ владѣтелемъ Мингрелія Григоріемъ... поступаютъ на разсмотрѣніе департамента герольдіи въ установленномъ для сего порядкѣ.

«იეგია» ამოზს: «ყოველი გარდაწყვეტილობა დებუტატთა კრებისა... სამეგრელოს მთავარ გრიგოლთან ერთად ფიცის დამდებთა... გაგეზაენება გეროლის დებარტამენტს განსახილველად და საბოლოოდ დამატკიცებლად (დ, დ, დ) წესისამებრ».

შეტომები: ა, თუ დებუტატთა კრებას ვადაწყვეტილობის ნება აქვს, მაშ რაღათ უგზავნის დებარტამენტს?—არა, კრებას აქვს შოლოდ დიდგენილობის, ოკმის შედგენის ნება. ბ, რათ გამოგიზვათ ნყვინიმ? ხომ კაცს ვგონება: ეს—ჩენი გენერალ-დელეგირტი უგანათლებულესი გრაგოლი ბძანდება: ბ, **წესისამებრ**.—უნდა იყოს წესისამებრ. დ, გაგეზაენება გეროლის დებარტამენტს. ამას ჯობ-წარგეზაენება საგეროლითა დებარტამენტს. მ, უღმარ თებულესი—**Правительствующій**?—ეს ორი უ რა მოხელეა, **наиправительствующій, правительственный**!

წესდება ამოზს:

«Всѣ остальные лица, доказывающія принадлежность свою къ высшимъ сословіямъ бывшаго княжества Мингрелія... признаются! азнаурцы—въ азнаурскомъ достоинствѣ»...

«იეგია» გვეუბნება: «ყველა სხვანი, ვინც ამტკიცებენ, რომ ვეკუთვნი (ჩენი) უმაღლეს (высочайшій?) წოდებათა სამთავროდ ნამყოფს სამეგრე-

ლოისაო, შეწყნარებულ იქნებიან. ვინც ამანაურად არა უადრეს წარმოადგენის მთიერი საბუთებისა და ამ საბუთების განხილვისა და შემოწმებისა».

შეტომები: ა) სხვისობით ნათქვამ ფრაზაში ერთის შესმენილს. ვეკუთვნი თუ ბოლოში უნდა იდგეს და მას დამებატოს ასო (ლ. ბ) აზნაურნი აზნაურებად უნდა ჩაირიცხონ. ბ) ის, ისა, ისა... ხუთ-ჯერ ზედზედა ნახშირი. «იეგიაში» ასე იცის: თუ იხმარა სულ ერთ ფორმას წაწკაპავს, ან სულ სა-სა, ან სულ თა-თა.

ჩიკვიძის გამოცემაში: «ყველა ის პირები, ვინც ამტკიცებენ, რომ სამეგრელოს ყოფილ სამთავროს მალალ წოდებას ვეკუთვნიოთ, ცნობილ იქნებიან აზნაურნი **დეორიანებად**, შოლოდ მაშინ, როცა ისინი წარმოადგენენ საბუთებს ჯეროვანათ გასარჩევსამოწმებლად».

ერთი ადგილი კიდევ. წესდება ამოზს:

Примѣчаніе. При невозможности получить метрическія свидѣтельства о лицахъ, родившихся ранѣе 1845 г. въ доказательство происхождения и принадлежності къ роду, могутъ быть принимаемы: а) исповѣдныя росписи, родословныя, городовыя обывательскія книги, формулярныя списки и ревизскія сказки, а въ дополненіе сихъ актовъ—показаніе свидѣтелей и въ томъ числѣ, когда можно, священника, который совершалъ крещеніе, и бывшихъ при томъ церковнаго причта и воспріемниковъ; б) владѣніе по наследству имѣніемъ, значащимся въ царской или владѣтельской грамотѣ, или по крайней мѣрѣ, частью онаго, если имѣніе сохранилось въ родѣ того, кто получилъ означенную грамоту, и в) свидѣтельство, выданное не мене какъ 12 лицами сопричисленными къ тому же роду или имѣніями русскіе чины или ордена,—о томъ, что отаскивающій сопричисленія къ известному роду или восходящій его дѣйствительно принадлежитъ къ роду и всегда пользовался званіемъ тавада или азнаура, на равнѣ съ прочими членами рода».

«იეგიაში» აბლა-უბლა: შენიშვნა. რადგან შეუძლებელია (ყოველთვის? ან **НЕВОЗМОЖНОСТЬЮ**—ამას ამოზს დედანი?) მოპოვებულ იქნას მეტრიკის მოწმობანი მთ შუასებზე, ვინც დაბადებულია 1845 წლის წინად, შესაძლოა მიღებულ იქნას საბუთად არა თუ (!) იმ გვარის ჩამომავლობისად და კუთვნილებისად (ად, ად, ად.) ა) აღსარების მიქმელთა სიები, ხენა (მიანც და მიანც ხენი? საგერეულო სხვა არაფერია?) გვარტომობისანი (ტომი?) ქალაქის მკვი-

დრთა დავთრები, ფორპულოარისა (?) ანუ ნამსახურობის ქაღალდები (СНИСКИ), მკვიდრთა აღწერილობის სიები (როგორც სად წერია): СНИСКИ ОПИСАНИЯ ОБЩИНЕНОВЫХ), ხოლო დამატებულ ამ საბუთებისა — ჩვენებანი მოწმეთა, მათ შორის, როცა შესაძლებელია, ჩვენება მივღოთ, რომელიც შეასრულა და ესწრაფებენ? წესი მონათელისა და მასთან (ვისთან, რასთან? უნდა იყოს მასზე, ე. ი. მონათელსზე) მკაცრ (უნდა იყოს დამსწრე) კრებულისა (?) და მიმკერძოთა: ბ) მგლობელობა მემკვიდრეობით მამულისა (შუანა სიტყვა პირველად უნდა იყოს), რომელიც მოხსენებულა (მოხსენებული მოსახლერის მიწაც იყოს, ცეცხა, — უნდა: აღნიშნული) მეფისა ანუ მთავრის მიერ ბოძებულს მივლინებ (ცეცხ გუჯარია!) ანუ ამ მამულის ნაწილის მგლობელობა მაინცა, უფეთ იგი (!) მამული ისე იმის გვარის ხელშია, რომელმაც მიიღო (დაესწრაფებენ?) ზემოხსენებული სიგელი და ბ) მოწმობა, მიცემული არა ნაკლებ 12 კაცისაგან, იმავე გვარზე მიწვევლისათვის (!?), ანუ რუსეთის ჩინებისა და ორდენების მქონებლისათვის (რაა!!) იმის შესახებ, რომ ის, ვისაც სურს მიეწეროს რომელსაგან გვარს, ანუ წინაპარი მისი მართლა ეკუთვნის? (?) არაღ იმ გვარს და ყოველთვის ისინებოდა (?) თავიდაღ ანუ ახანურად, ისე, როგორც სხვა წევრნი იმავე გვარისანი“.

ჩიკიძის წიგნაკოთვან: „შესწავება (შენიშვნა — замѣчаніе), რაკი 1845 წელს იქით დაბადებულთა მეტრიკულ მოწმობების შიგნა შეუძლებელია, დასამტკიცებლათ შთამომავლობისა ამა თუ იმ გვარეულობასადმი კუთნილებსა, შეიძლება მიღებულ იქნან: ბ) აღსარებითი სიები, შთამომავლობითი (სჯობდასაგავარყლო) წერილები, საქალაქო სამცხვარეობა წიგნები, ნამსახურობითი სიები და სარევიზია მიწაწერები (კარცულურის ნაკთობია, უნდა იყოს — ანაწერები, ნუსხები). ამ საბუთების მისაშველებლათ კი შეიძლება მიიღონ ჩვენებანი მოწმეთა, და, მათ შორის, სჯეა მოხერხდება, მივლინოს, რომელმაც ნათლისღების საიდუმლო შეუსრულებია, და მასთან (მასზე — უნდა იყოს) დამსწრე საეკლესიო კრებულისა და მიმრმებლისა. ბ) მემკვიდრეობითი მგლობლობა მამულისა, რომელიც აღნიშნულია მეფის, ან მთავრის სიგელ-გუჯარში და, თუ მთელის მამულის არა, მისის ნაწილისა მაინც, უკეთუ მამული დარჩენილი იმავე გვარეულობის ხელში, რომლის წინაპრსაც მიიღო სხენებული სიგელ-გუჯარია. გ) მოწმობა, მიცემული არა ნაკლებ თორმეტის კაცი-საგან, რომელნი იმავე გვარში ირიცხებან, ან რომელთაც აქვთ რუსეთის ჩინები თუ ორდენები, — შესახებ იმისა, რომ ამა-და-ამა გვარეულბა-თან ჩაირცხვის მსურველი ან მისი წინაპარი ნამდვილათ ეკუთვნოდა იმ გვარს და ყოველთვის აღარებდა თავადის ან ახანურის წოდებას, თანსწორათ იმავე გვარის სხვა წევრთა“.

ჩვენ გვაერჩიეთ შხოლოდ ზოგიერთი წიგნები. სულ რომ ჩამოკეთებულთ, (ვერცელა ცკონებ, სოჯელმან ამან დიტიოსს) მათეოზის წიგნაკის შეცდამები. ასე როდ მიიქცა (ივერისა) რედაქციისგან გამოსეულია წევრია (უქცავნათ — ვეერი). იგი დამგვრება წიგნაკის სახალადნეგებ მოყვანილ სათაურს, რამელიც, ალოანსა უწეის, ვისი ნათარგმა. სათაური, როგორც უნდა იყოს, თვით წესდებას ვერარაში დააბრკოლებს. მაგრამ ეს სათაურიც ვაკოლებით უკეთ არის ნათარგმა, ვიდრე (ივერისა), რომელსაც აქვე მაკეყვანთ: ჟემალესი ბრანება იმ წესისა და რიგისა, რა წესითა და რიგითაც (?) რუსეთის იმპერიის თავადთა და ახანურათ (თ-თ) უნდა იქნან შეწინარებულნი (?) და ჩარიცხულნი იხინი, ვინც უშვალესის წოდებისანი იყენენ (?) სამთავროთ (თ) ნამყარს (?) ხამვერელომა-

აი ეს არის (ივერისის მოწმებულ სათაური, რომელსაც ახლა ასწორებს ვახეთში და ახლობს: ბრძანება იმის შესახებ, თუ (მი:მე ან ორ-წერტილი თუ —სა) შემდეგ უნდა, რა წესით უნდა იქნან ცნობილნი რუსის იმპერიის მაღალ წოდებათა შეცენია... რუსის, ფრანგის, ჩინელის იმპერია შეიძლება? ვანა რუსეთში, ჩინეთში რუსისა და ჩინელის მეტე არავინა? უნდა გეთქოთ რუსეთის იმპერის — Російской და არა русскаго (человѣка) имперіи. მეორეთ — лица წევრია თქვენებურათ? წევრი ერთბ ვეროა წრისას ეკუთნის. ზემოწვენიით ტრმინია, კერძო რამ დაწებებულობის შემადგენლთა. ეს (აფეთე) (ივერისა) თავისუფალი თარგმანია, რაც არ შეგვენის სინამდიელეს წესდებასას, რომელიც ამბობს: Высочайше утвержденныхъ имѣня положенія Государственнаго общества объ изданіи правилъ და სხე.

თითონ (ივერისის) ცილა-მტკაველა კრიტიკურს შენიშვნაში ოცდახუთი შეცდამა, რომელთაგან, რომ ნათქობი არ გავიმეორათ, შხოლოდ ზოგიერთს დავსახებებთ. ბ) (თავიდათ და ახანურთა გვარეულობათა). — ზედიზედ სამი თ-თი? უქანსწენელი ტრმინი (ივერია) — ახლა შეუტუჯია ჩიკიძის წიგნაკოთვან. ბ) (თავიდათ და ახანურთა ქართულს ენახედ მიწოდლოს). — ქართული ენა მარტა თავიდათ და ახანურისა? ეს არი თქვენი (სიტყვა-წყობილება)? თა დაზოლოლებად სამს ბრუნებას აქვს, და რომელი მთებანი მიუზარბა აქა, ძელი მსახელდომია. ამის თქმა ორნარათ შეიძლებოდა: თავა-და-ახანურებს ქართულს ენახე მიწოდლოს, ან — მიწოდლოს ქართულს ენახე. აი რა წარმოდგება იმ თქვენის ვადაპარსტულ ენა-კილოსგან. ბ) (კიევიტების აზრ ბ. თამა ჩიკიძისის მოსაწინაო). თუ თქვენე იმეორებთ, მაშინ ზმნისთვის უნდა დაეკმატებიათ სამეორეო ტრმინი მეთქი (მე-+მეთქი), თორემ გამოდის უხამსი რუსი-ციხში. ლ) (რუსულიდან). — გან ერთვის ორს ბრუნებას: ნათესაობითს და მოქმედებითს. პირველს — მამ

შინ, როცა ერთი საგანი მეორისგან გაკეთებულა, მეორეს კი—როცა ერთი საგანი მეორეს შორდება. რუსულიდ რომელი ზრუნვავა უნდა იყოს: რუსულითაჲ. ახას მავალითს მოვიყუანდით, მაგრამ რასაკირთა. 1) „ედიქტით, იქნება არ გაასინჯდ(?)ინა გამომცემელმა წიგნაკითა. —ო-ს სხვის ზვიერით ლაპარაკობით უნდა გეტყოთ: გაასინჯრნა მეთქი. სინტაქსებურ შეტომაგებს ხელს არ ვიცილებ აქი, რითგან ამის შეფილი მსიხილო გიუფირ ტრაქტატო დასკირდება, რომ დაეწინმუნოთ «იეგრა» თავისს მრულმტყველობაში.

ცემზოგმა დავეწიბილოს: ე რა წერილმანებს გამოსვლითა. მაგრამ ჩვენ დაწინმუნებულნი ვართ, უამწერილობანებოთ ახრი სწორეთ არ გამოითქმის. რომ ვინმემ, დაწეროს კი არა, თქვას: **ВЪ ТОМЪ ПЕШО-ВЪКЪ** ა, მას სამასხართო აიღებენ და მისს წაწერს აღარ წაიკითხვენ. ქართულის შესახებ ყოველ ნაბიჯზე იოლათ მიდიან. სწავლეულებისგან აღსარებულთა და ჩვენც უნდა აღვიაროთ («იეგრა» იტყვოდა: აღიარებულთა, ვადვიაროთ), რომ, თა რესაც ვნის კანონები გამოარკვეულად მიუწავებულნი არ აქვს (გაქვს კი, მაგრამ ხმარება არ ვიცით), იგი მეტნაკლებათ ბარბაროსულ მდგომარეობაშია. კერძოთაც რომ ავიღოთ, მაშინაც მარიდლება ეს აზრი. ვისაც ვნა არ აქვს გამოწუმეგებულთ, ვინც ბუღურული და აბაღებულთ გამოსთქომა ხოლმე თავისს ახრს და გრძნობას, იგი მერყევის ხსიათისა და წეგობითი დედა-ახრები არ აქვს ჯერ თავისთვის გამოქანდაკებული. ახლანდელი ქართველის ხასიათი და ყოფი-ქცევა და მისი რაც ერთი მეორეზე ასლი შედგამოქრიონი არიან. რაც უფან მოხებდე, ახლო წარსულში უფრო კი ქართული ცოდნით, უფრო კი მწერ-ლიტერატურაჲს. ეს იმიტომ, რომ ოჯახობას ჰქონდა კეთილნაყოფიერი ვაგენება. რაც იქეთ და აქეთ არის ახლანდელი მწერლობა (უმეტესობა), უფრო ცუდის ქართულით ლაპარაკობენ და ნივითაც ნაკლებნი არიან. სხვა უღმობოდ გარემოებათა გარდა, აწ ვნის გაფუჭებაში დიდი მონაწილეობა აქვსთ მიღებული: ჩვენის ერთად ერთის ძვირფასის პედაგოგის (სხლმ-მძღვანელოსა და საკითხავ წიგნებს, რომელთაც თერთა გვერდზე ოცოცი შეტომაჲ აქეთ (ორთა შუა რიცხით); მერე ვაზეთს «იეგრაჲს», რომელსაც, კითხულობს რა ახალგაზღვრება, ვნასაც პირწმინდათ მისს ითვსებს. ეს გარემოება მაინც რომ არ იყოს, აღრე თუ მიღე, დღესა თუ ხვალე, რაც ვნას ცუდდეთ, ის ვასწორდებოდა. «იეგრა» კი დაწინმუნებულთა, რომ მისი ესა სამავალთა. ნაკლი შეუვანებლობა, მისდღემ ვაუსწორებლობას მოასწავებს. პრველი

და უკანასკნელი არაა «იეგრის» მხრით მისთვის მავარ-მავარის გადახილი, როგორსაც ვაძახის თომა ჩიკვაძის რაღაც წიგნაკზე: «წიგნაკ ქართულის სიტყვა-წყობილობისა და გრამატიკის არა ამწნეეა რაო». მართალი! მაგრამ რა გვარათ?—ისე, რომ წიგნაკს «იეგრისეურის» სიტყვა-წყობილობისა სწორეთ არა აღყვი რა, რაღვან იეგრის გრამატიკა სხვა და ქართული გრამატიკა სხვა, შუა არსით დიდი ზღვარი, და ნურჩენ გარეს ერთმანერთსა, არ მოწამლოს საუბარი».

დასასრულ „იეგრიცლი“ ბ. ჯიბერტი დასაკენის: „როცა წიგნაკის ყდაზე (ყდა საღ აქვს?) ამოვიკითხეთ, რომ ბ. თომა ჩიკვაძემ დაწვინებულთს თავის თავზე თადა-აწნაურობის ღირსების მიძიებელთა საქმის წარმოებას, რომ საბუთების სინამდელით თარგმნის თანდებია მაწავლებელი პოლიტიკეტი ყვიცარიცო, ვიციქეთ, იქნება ბ-ს ყვიცარიძეს არ გაასინჯდ(?)ინა გამოცემელმა თავისი წიგნაკითა და თუ ასეა, სწორედ საქმეუხარია“.—ვის რა საქმე აქვს ყვიცო ვანცხადებდითან, არ ვიცი. წიგნაკის შინაარსი სხვა და ყვიცო ვანცხადება სხვა. მხლას...

რა ოხუჯობაა, რა გესლი! სითაც ვინდა შედარუნე, ხუნი არსით აქვს ამ უკვილო ბასრობას. მაგრამ—დალანხროს ღმერთმა!—ჩვენც რომ იგრევე ვიუიკეთო რა?—აი რა: რაკი ჩვენ დიღის წნით ვიცით, რომ, რაც რამ ქუთაისითვან „იეგრის“ რედაქციას დასაბეჭდელ გვეგზავნება ხოლმე, ყვიცამ უნდა გაიაროს ბ. ნ.—ის ხელში, თორემ ისე ვერ დაბეჭდება. ამიტომ გავიკვირეთ: რაკომ ბ. ჯიბერტმა იმას არ აწეგია მეთქი. თუ ასეა: (როგორ?), სამწუხაროზე მეტია. მაგრამ არც იგრემ ბ. ჯიბერტის მერანი პვეე უფენებო ყოფილა და ნალები მისთვის ველარ გამოუმეტრა პრტიკემულს კორრესპონდენტს.

X-X.

შინაარსა: ოფიც. ნაწილი: განკარგულებანი უწმადესი სინაღისა.—აწ ოფიც. ნაწილი: დ. საწხერის ორკლასანი სამრეკლო სკოლის კურთხევა.—სოფ. ზღასუნის სამრეკლო სკოლის კურთხევა.—მისიონერის მოღვაწეობა მღვ. თალავამისა და იონა მუგუნავისა ბათუმისა და ანთაიანის სამეფოეპოკოპოში.—ბაგრატის მკვლე ტაძარი (ლეკსი).—ახლა ამბები და შენიშვნები.—ლოცვის ძალა.—«იეგრის» ენამეგობა.